

УДК: 94:[35.071.5:340.131](477.82+438.14)''16''(093.2)

Олексій Вінниченко

кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої історії України та архівознавства, історичний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка (Львів, Україна, o.vinnychenko@gmail.com)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6330-6918>

**ДОВЕДЕННЯ ШЛЯХЕТСТВА НА СЕЙМИКАХ
ЛЮБЛІНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА
В ПЕРШІ ДЕСЯТИЛІТТЯ XVII СТОЛІТТЯ***

Анотація. На підставі п'яти випадків підтвердження шляхетства на сеймику Люблінського воєводства в першій третині XVII ст., які проаналізовано в статті, зауважена специфіка місцевих практик. Вона зумовлена тим, що Люблін був місцем проведення малопольської сесії Коронного трибуналу, де й відбувалось остаточне вирішення справ про оскарження у нешляхетстві, тож тамтешня шляхта була добре обізнана в судових реаліях. Виведення шляхетства (*deductio nobilitatis*) на люблінському сеймику відбувались нечасто, оскільки місцеві шляхтичі не поспішали оскаржувати один одного у нешляхетстві, розуміючи безперспективність безпідставних обвинувачень. Водночас учасники люблінських сеймиків проявляли винятково лояльне ставлення до бажаючих виводитися, були готові витратити свій час на тривалу процедуру виведення та ігнорували відсутність частини свідків чи інші відхилення від звичної практики, усвідомлюючи, що під оскарженням міг опинитися фактично будь-який шляхтич незалежно від свого походження. Люблінські акти доведення шляхетства відзначалися певним розмаїттям форми самих документів та вміщених у них описів сеймикового доведення (у представленні свідків та переказі їхніх зізнань). Таку варіативність обумовлював брак детальної регламентації порядку сеймикового підтвердження шляхетства, тому люблінська шляхта залишала на власний розсуд оскаржених, в який спосіб їм доводити своє походження і яких доказів для цього достатньо. А просторова близькість Трибуналу давала виняткову можливість під час судового процесу підтвердити будь-які нюанси доведення, яке раніше відбулось на депутатському сеймику тут же в Любліні.

Ключові слова: депутатський сеймик, Коронний трибунал, доведення шляхетства, родовід, родичі, свідки, суд, Люблінське воєводство, XVII ст.

* Стаття написана завдяки стипендії Музею історії Польщі / Muzeum Historii Polski.

Від початку XVII ст. у Речі Посполитій усталилась нова практика підтвердження благородного (шляхетського) походження, коли давній традиції „виведення шляхетства”¹ – перед тим реалізованій кулуарно, в стінах судових інституцій – було надано публічного виміру. Відтоді, за рішенням сейму 1601 р.², процедура мусила відбуватися привселюдно на зібранні шляхти воєводства чи повіту, рідного для запідозреного у плебейському походженні шляхтича (чи особи, яка вдавала з себе такого).

Дія цієї сеймової постанови поширювалась на всю державу, що мало б обумовити стандартний і одноманітний порядок проведення *deductionis nobilitatis* в усіх куточках Речі Посполитої. Проте ані в 1601 р., ані в наступні роки, коли сейми у своїх конституціях прописували чи уточнювали окремі нюанси сеймикового доведення шляхетства³, для самої його процедури докладної регламентації ухвалено не було. На наше переконання, таку неврегульованість спричинило прагнення уникнути надмірної формалізації процедури, що могло б стати на перешкоді чи взагалі унеможливити виведення тим оскарженим у нешляхетстві, але „правдивим” шляхтичам, чії родинні обставини утруднювали представлення свідків з числа родичів (рідня проживала у різних віддалених регіонах, не могла дістатися на сеймик через дорожні проблеми, деякі відгалуження роду вимерли тощо)⁴. Відтак вирішення тих чи тих колізій у кожному конкретному випадку залишалося в компетенції сеймикового зібрання, що мало забезпечити гнучкість і дієвість цього акту.

Зважаючи на недостатню регламентованість чи то формалізованість процедури, неминуче мусила існувати й регіональна варіативність у доведеннях шляхетства на депутатських сеймиках, позаяк і самі сеймикові зібрання, діючи за спільними для усієї Речі Посполитої принципами й правилами, у кожному воєводстві відрізнялися певними регіональними особливостями. Проте виявити такі відмінності у доведенні шляхетства на сеймиках різних воєводств досить тяжко через розпорошення актів *deductionis nobilitatis*. На відміну від публічних сеймикових ухвал атестації про виведення шляхетства трактувались як приватні документи (хоч ті акти приймали сеймики), тож їх зберігання й копіювання повністю залежало від інтересів і потреб тих шляхтичів, які підтвердили своє

¹ Semkowicz W. *Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV w.* Studia nad historią prawa polskiego wydawane pod red. O. Balzera, Lwów, 1899, t. I, zesz. 1, 28.

² *Volumina legum. Przedruk zbioru praw staraniem xx. pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782 wydanego*, ed. J. Ohryzko (далі – VL), Petersburg, 1859, t. II, 390 (конституція „О powey szlachcie”).

³ Вінниченко О. *Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства у Вишні (XVII – середина XVIII ст.): правова регламентація і повсякденна практика*. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах, Київ, 2012, т. 1, 17, 31–32 та ін.

⁴ Так, не виставивши на сеймику в Галичі в 1639 р. свідків по материнській лінії, Михайло Федькович Жураковський заявляв, що „безплідно цей дім матері його зійшов”, а іншу рідню „татари побрали”; предки Яна Бжуховського походили з Руського й Поморського воєводств, тож він мусив у 1636–1637 рр. виводитися там і там; деякі родичі Винницьких, котрі виводились у Вишні в 1651 р., не змогли приїхати на сеймик через паводок (*Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w.*, wydał W. Semkowicz, Lwów, 1913, 158; Вінниченко О. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства у Вишні..., 24–25).

благородне походження, та їхніх нащадків. Акти сеймикових доведень, як і інша сеймикова документація, відклалися здебільшого в актових книгах місцевих урядів, але облятувати їх могли вже через багато років після проведення сеймика та / або в іншому, навіть віддаленому регіоні Речі Посполитої⁵.

Порівняно більше відомо про проведення *deductionis nobilitatis* на сеймиках тих воєводств, в яких мешкало чимало малозаможної шляхти, бо саме на адресу її представників найчастіше лунали оскарження у нешляхетстві (зокрема, в Руському воєводстві⁶). Натомість стосовно доведення шляхетства на сеймиках деяких інших воєводствах згадок або не збереглося (як, наприклад, у випадку Белзького воєводства), або знаними є лише кілька епізодів. До числа останніх належить і Люблінське воєводство, про доведення шляхетства на сеймиках якого відомо небагато⁷, однак і ті кілька випадків становлять інтерес для дослідника. Адже депутатські сеймики Люблінського воєводства відбувалися в Любліні⁸, і так само в цьому ж місті – тільки в іншу пору року – засідала малопольська сесія Коронного трибуналу⁹, на розгляд якого зазвичай потрапляли справи про оскарження / доведення шляхетства. Не виключено, що така близькість місць сеймикового й судового зібрань могла позначитися і на характері тамтешніх сеймикових доведень шляхетства, нюанси яких дозволятимуть унаочнити їх суть і трактування самими учасниками.

Найдавніша згадка про доведення шляхетства на люблінському сеймику походить з 1610 р., коли 13 вересня на підставі декрету Люблінського земського суду збирався виводитися шляхтич Марцін Станський. Але його оскаржувач Марцін Скробоновський того дня на сеймик не з'явився, тож обвинувачений відклав своє доведення на майбутній сеймик (найімовірніше, на депутатський сеймик у 1611 р., про який жодних відомостей немає), відрядивши свого сина скласти у Люблінському гроді відповідну маніфестацію про готовність до *deductionis nobilitatis*¹⁰. Щоправда з неї неясно: стало таке відтермінування особистою ініціативою оскарженого або рішенням учасників сеймикового зібрання, чи обов'язковість присутності оскаржувача під час доведення була прописана в земському декреті?

⁵ Наприклад до галицьких гродських книг потрапили (окремо або в складі трибунальських декретів) акти доведення шляхетства на сеймиках Сандомирського, Ленчицького і Равського воєводств (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 155–157, 167–171, 175–178).

⁶ О. Вінниченко. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства у Вишні..., 13–40.

⁷ Публікуючи корпус документів про доведення шляхетства, В. Семкович не подав жодного акту люблінського сеймика (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 127–201).

⁸ Традиційно сеймикові зібрання в Любліні відбувалися в домініканському костелі Св. Станіслава, на чому спеціально наголошено в постанові депутатського сеймика 14 IX 1609 (*Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572–1632*, оргас. Н. Gmiterek, Lublin, 2016 (далі – *ASWL 1572–1632*), 189) і про що також згадували у своїй протестації монахи-домініканці, оповідаючи про замішання в їхньому храмі під час депутатського сеймика 11 IX 1623 (*Ibid.*, 291–292).

⁹ Початково Коронний трибунал засідав у Любліні щороку від Великодня і до кінця літа (Bednaruk W. *Trybunał Koronny. Szlachecki sąd najwyższy w latach 1578–1794*, Lublin, 2008, 131).

¹⁰ *ASWL 1572–1632*, 192.

Упродовж наступних трьох десятиліть на депутатських сеймиках у Любліні – наскільки це дозволяють встановити джерела¹¹ – намагались довести своє шляхетське походження п'ятеро шляхтичів, опинившись у сеймиковому колі в ролі дедуцентів (і стосовно цього збереглися сеймикові акти):

- 10 вересня 1612 р. – Ян Вежховський¹²,
- 15 вересня 1614 р. – Каспер Стемпковський¹³,
- 13 вересня 1627 р. – Марцін Радецький¹⁴,
- 10 вересня 1629 р. – Ян Пюро¹⁵,
- 10 вересня 1635 р. – Войцех Бранвіцький¹⁶.

Правові підстави: загальні й конкретні. Юридичною підставою для проведення сеймикового доведення шляхетства стала згадана сеймова конституція 1601 р., тож у перші десятиліття від моменту її впровадження в дію можна було очікувати, що учасники подібних акцій – чи то дедуценти, чи то від їх імені укладачі сеймикових актів – частіше згадуватимуть про неї в сеймикових документах. Справді, покликання на дії „згідно з правом і коронною конституцією про виведення шляхетства, постановленою в 1601 р.” можна зауважити в акті люблінського сеймика 1612 р.¹⁷ – навіть попри те, що йшлося про виконання рішень суду Великого князівства Литовського. Однак практика сеймикових *deductionum nobilitatis* настільки швидко мусила стати звичною, що про правові її підстави вже в люблінських сеймикових актах 1614 і 1629 рр. нічого не згадано, а в атестації 1627 р. загально й лаконічно зауважено про проведення чинності „згідно з коронним правом” – так, як обґрунтовувались майже усі тогочасні публічні чи приватні правові акції.

До таких же загальних резонів (тільки у дещо розширеній формі), як видається на перший погляд, можна зарахувати й апеляцію до „статутів і конституцій Королівства про плебеїв” під час виведення шляхетства на люблінському сеймику 1635 р. Проте згадка про сеймові ухвали (у множині) означала, що укладачі атестації посилалися не лише на конституцію 1601 р., а й врахували прийнятту на коронаційному сеймі 1633 р. постанову, що стосувалася *deductionum nobilitatis*: хоч конституція називалася „Про виведення шляхетства”, однак уже в першому її реченні йшлося про „людей простого стану”, тобто плебеїв¹⁸.

¹¹ Крім недоконаного виведення М. Станського в 1610 р., на депутатських сеймиках у Любліні мали доводити своє шляхетство: 1629 р. – Якуб Карвовський (див. маніфестацію Кшиштофа Ясліковського, слуги Станіслава Карновського: Archiwum Państwowe w Lublinie (далі – APL). Zesp. 8: Księgi grodzkie lubelskie (далі – Castr. Lubl.). RMO 58, k. 745 v.–746), 1630 р. – Мацей Луговський (*Herbarz polski*, cz. I: *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, ułożyli A. Boniecki i A. Reiski, Warszawa, 1913, t. XVI, 96).

¹² APL. Castr. Lubl. RMO 42, k. 508 v. – 510; *ASWL 1572–1632*, 202–203.

¹³ APL. Castr. Lubl. RMO 78, k. 96 v. – 99; *ASWL 1572–1632*, 217–219.

¹⁴ *ASWL 1572–1632*, 333–334.

¹⁵ APL. Castr. Lubl. RMO 58, k. 740–741; *ASWL 1572–1632*, 351.

¹⁶ APL. Zesp. 16: Trybunał Koronny Lubelski (далі – TKL), sygn. 497. S. 2–4, 9–12.

¹⁷ *ASWL 1572–1632*, 202.

¹⁸ *VL*, t. III, 382 (конституція „O wywodzeniu szlachectwa”).

Згідно зі згаданою ухвалою сейму 1601 р., положення якої пізніше уточнили і підтвердили конституції інших сеймів, виведення шляхетства потрапило до компетенції депутатських сеймиків¹⁹, проте остаточне рішення і далі залишалося в рамках судових процесів щодо оскаржень у неблагородному походженні, які розглядали різні судові інстанції – найчастіше Коронний або Литовський трибунали. Відтак особа, якій закидалося плебейське походження, за ухвалою суду мала звертатися до депутатського сеймика свого воєводства. Саме так здійснили люблінські дедуценти в 1612, 1627, 1629 і 1635 роках: вони пред'явили судові декрети, якими їх зобов'язано пройти процедуру виведення шляхетства, отримавши відповідні свідчення, та яким вони прагнули „досить вчинити”. Причому в сеймиковому акті 1635 р. спеціально було наголошено, що „виведення” відбулося згідно з люблінським трибунальським декретом, який зацікавлена особа пред'явила шляхетському зібранню²⁰. Про попередні судові ухвали говорилося також в акті 1612 р., коли оскаржений у нешляхетстві з'явився перед сеймиком „з декретами Віленського Трибуналу”²¹. Хоча виведення шляхетства відбувалося зазвичай за судовим рішенням, однак лише в одному випадку було вказано його точну дату: на сеймику 1629 р. Ян Пюро показав декрет, ухвалений на люблінській сесії Коронного трибуналу в суботу після свята Св. Апостола Якова того ж року, тобто 28 липня (за 44 дні до проведення депутатського сеймика в тому ж Любліні, куди оскарженого було скеровано). Люблінські акти доведення шляхетства цими деталями не відрізнялися від атестацій сеймиків інших воєводств, укладачі яких лише подекуди вказували принаймні рік судових декретів²².

Зв'язок із судовими інстанціями. Можна було б припустити, що на люблінському сеймику мали відбуватися виводи шляхетства за вказівками Коронного трибуналу, одна з двох річних сесій якого засідала якраз у Любліні. Однак із п'яти *deductiones nobilitatis*, що відбулися тут на сеймиках, тільки два стосувалися процесів, що розглядалися в Коронному трибуналі (1629 і 1635 рр.), ще два провадилися за ухвалою судів Великого князівства Литовського (Литовського трибуналу в 1612 р. та Новгородського земського суду в 1627 р.), а у виведенні 1614 р. взагалі не згадано про судовий декрет. Невідомо, чим завершилися судові процеси для люблінських дедуцентів, котрі відбули *deductionis nobilitatis* в 1612, 1627 і 1629 рр., хоча вже сам факт отримання від сеймикових зібрань 1612 і 1629 рр. актів про успішне доведення шляхетства мав забезпечити відповідний, позитивний для оскаржених вирок суду. На відміну від аналогічних сеймикових атестацій тих дедуцентів, котрі підтверджували своє шляхетство в інших воєводствах, документи про виведення на люблінських сеймиках в 1612, 1627 і 1629 рр. збереглися не в складі остаточних судових вироків у справах про узурпацію шляхетства, а були вписані окремо в акти місцевого гроду невдовзі після проведення депутатських сеймиків. Такий поспіх

¹⁹ Вінниченко О. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства у Вишні..., 14–16.

²⁰ APL. TKL, sygn. 497. S. 3.

²¹ ASWL 1572–1632, 202.

²² Акти доведень з вказаними датами судових декретів див.: *Wywody szlachectwa w Polsce...* 145, 176, 196, 199.

був нехарактерним для оскаржених у нешляхетстві, які зазвичай воліли спочатку добитися остаточного і, очевидно, позитивного для себе вироку суду, а вже потім (іноді навіть через багато років) вписати судовий декрет разом із вміщеним у ньому сеймиковим актом *deductionis nobilitatis* в книги суду / уряду „свого” повіту. З-поміж люблінських доведень шляхетства такий варіант репрезентує справа В. Бранвіцького. Сеймиковий документ відклався у складі трибунальського декрету, ухваленого, вочевидь, вже на наступній після сеймика річній сесії Трибуналу 1635/1636 рр. Проте сам декрет майже не зберігся, тож про перебіг і результат судової справи говорити не доводиться (із вцілілого фрагменту ясно, що оскаржений справді був скеерований виводитися саме на депутатський сеймик у Любліні)²³.

Активізація (урядове затвердження) документів. Троє із п’яти люблінських дедуцентів подбали про швидке урядове затвердження й копіювання документів, отриманих від люблінських депутатських сеймиків: акти про їх виведення були вписані в книги Люблінського гроду, причому – на відміну від облятування аналогічних сеймикових атестацій тих дедуцентів, котрі підтверджували своє шляхетство в інших воєводствах²⁴ – це сталося невдовзі після проведення депутатських сеймиків:

◇ Пйотр Вєжховський, відбувши процедуру доведення 10 вересня 1612 р., отриманий від сеймика документ особисто подав до Люблінського гродського уряду за п’ять днів після його проведення – 15 вересня²⁵ (сеймик відбувся в понеділок, а акт було вписано в суботу).

◇ Атестацію про виведення Марціна Радецького на сеймику 13 вересня 1627 р. до актів Люблінського гроду облятував тодішній сеймиковий маршалок Анджей Слугоцький, з’явившись через три дні після зібрання – 16 вересня²⁶ (сеймик відбувся в понеділок, атестацію вписано в четвер).

◇ Акт доведення шляхетства Яном Пюром на сеймику 10 вересня 1629 р. для вписання до люблінських гродських книг також подав сеймиковий маршалок Станіслав Снопковський, з’явившись того ж дня до гродської канцелярії (цей запис закономірно виявився останнім серед здійснених у реляційній книзі 10 вересня)²⁷.

Причин такої покvapливой облятації трьох люблінських актів *deductionis nobilitatis* можна дошукуватися в об’єктивних і суб’єктивних обставинах. Зрозуміло, що в Любліні – адміністративному центрі однойменного воєводства та його головному місті, де розміщувався місцевий гродський уряд і де збиралися воєводські сеймики, для учасників останніх нескладно було швидко подати будь-які документи для вписання в гродські акти – вистачало пройтися від костелу Св. Станіслава до замку, де розміщувалась гродська канцелярія. Водночас мусили діяти й конкретні логістичні та хронологічні фактори. Пйотра Вєжховського і Яна Пюра чекала неблизька дорога до Великого князівства Литовського (відповідно до Вільна

²³ APL. TKL, sygn. 497, s. 1–4, 9–12.

²⁴ Наприклад, серед опублікованих В. Семковичем сеймикових актів про успішне доведення шляхетства жоден не був облятований одразу (впродовж тижня) після проведення депутатського сеймика (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 127–201).

²⁵ APL. Castr. Lubl. RMO 42, k. 509.

²⁶ ASWL 1572–1632, 332, 333.

²⁷ APL. Castr. Lubl. RMO 58, k. 740; ASWL 1572–1632, 351.

й Новгородка), в судах якого розглядалися їхні справи, тож перед тривалою подорожжю вони прагнули убезпечити щойно набуті й важливі для них сеймикові документи від ймовірної втрати. Здійснення обляти у Люблінському гроді давало можливість у будь-який момент, звернувшись до його канцелярії, отримати точну копію акту *deductionis nobilitatis*, юридичні якості якої не були гіршими за оригінал (а облятація додавала йому автентичності). Так само і Марцін Радецький, якого люблінський сеймик відіслав виводитися на сеймик сусіднього Підляського воєводства, був зацікавлений у збереженні й канцелярському завіренні відповідної атестації, що підтверджувала його готовність виконати трибунальське рішення.

У справі облятації в Люблінському гроді документів про виведення М. Радецького і Я. Пюра показово є особиста участь сеймикових маршалків. Хоча в самих сеймикових актах *deductionis nobilitatis* подекуди вказувалось, що учасники зібрання зобов'язували головуючого подати акти до місцевих гродських канцелярій, проте така практика не була ані повсюдно поширеною, ані постійною²⁸. Шляхта на сеймику традиційно доручала маршалкові скріпити документ своїми підписом та / або відтиском печатки, і таке доручення вміщене в усіх п'яти люблінських актах *deductionis nobilitatis*. Натомість подати „до гроду тутешнього Люблінського” зобов'язано тільки маршалка депутатського сеймика 1629 р., що, як уже згадувалося, він і зробив того ж дня.

Найлегше пояснити дії А. Слугоцького і почасти С. Снопковського їх заохоченням з боку дедуцентів. Останнім справді могло залежати на персональному залученні сеймикових „директорів” до облятування, адже коли маршалок незабаром після зібрання особисто приносив до гроду акт *deductionis nobilitatis*, ним же власноручно підписаний і опечатаний (як це зазвичай робилося з публічними сеймиковими актами²⁹), то жодних сумнівів стосовно автентичності документу, зокрема щодо його публічного укладення й прийняття сеймиком, вже не мало б виникати. Всі ці деталі фіксувалися у канцелярському протоколі і далі, відповідно, потрапляли до екстрактів, які могли отримати дедуцент і його нащадки. Заради цього зацікавлені особи могли звертатися з відповідними проханнями чи то безпосередньо до учасників сеймика, а ті доручали здійснити обляту маршалкові (як це сталося в 1629 р.), чи то вже після завершення зібрання до його голови, напевно вдаючись і до неформальних стимулів.

Власне так можна пояснити часовий інтервал між актикацією сеймикової ухвали та вписом атестації про виведення шляхетства після депутатського сеймика 1627 р. Маршалку А. Слугоцькому простіше було б облятувати обидва документи відразу, однак *laudum* він особисто приніс до гроду у вівторок, наступного дня після зібрання, а заради подачі атестації, що стосувалась М. Радецького, спеціально приходив до гроду ще й у четвер³⁰. Причому ця дводенна різниця не могла бути

²⁸ З-поміж опублікованих В. Семковичем актів доведення шляхетства лише в атестації ленчицького сеймика 1643 р. вказано, що маршалок повинен її подати до гроду (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 171).

²⁹ Актикувати свої постанови до книг місцевого гроду учасники люблінських депутатських сеймиків 1600, 1607, 1609, 1627, 1631, 1632 рр. доручили маршалкам, що ті й зробили не пізніше середі (*ASWL 1572–1632*, 112, 164, 189, 333, 364, 380).

³⁰ *Ibid.*, 332, 333.

спричинена якимось складнощами із остаточним оформленням ним документу: атестація була простою і короткою за змістом, оскільки не містила опису повноцінного *deductionis nobilitatis*, тож її написання не потребувало надто багато часу. А. Слугоцький облятував *laudum*, виходячи зі свого маршалківського обов'язку і керуючись дорученням учасників зібрання – як документ, що стосувався публічних справ (зокрема обороноздатності воєводства) та потребував офіційного оприлюднення й актової фіксації. А щодо атестації він такого обов'язку, очевидно, не відчував, бо йшлося про акт, який хоч і був ухвалений публічно на сеймику, проте стосувався приватної особи. Але за три дні після завершення сеймика ця позиція маршалка мусила змінитися, він не лише завірив атестацію для М. Радецького, але й сам заніс її до гроду, і така зміна відбулась не без прохань і, очевидно, заохочення з боку дедуцента.

Подібних стимулів не мало би бракувати під час виведень шляхетства на люблінських та інших сеймиках³¹, однак їх маршалки не завжди особисто приносили акти *deductionis nobilitatis* до уряду. У випадку Любліна, як можна припускати, більшу активність сеймикових маршалків обумовлювала та сама просторова близькість як між сеймиком та гродом, так і між гродом та Трибуналом. З одного боку, вписані в люблінські гродські книги документи надавалися до зручного (в будь-який момент) їх використання в судових процесах, що розглядалися на люблінській сесії Коронного трибуналу. З іншого боку, представники люблінської шляхти були краще ознайомлені з роботою Трибуналу і ліпше орієнтувалися в його „документальних” практиках (бо щороку мали можливість споглядати перебіг малопольських трибунальських сесій), відповідно уважніше ставилися до актового підтвердження будь-яких правових чинностей, зокрема й сеймикових *deductiones nobilitatis*.

Облятація чи, точніше, актикація люблінських сеймикових актів доведення шляхетства у місцевому гроді стала іншою формою реляцій сеймика із судово-адміністративними органами, тільки вже на воєводському / повітовому рівні. Такий офіційний запис фактично ставав своєрідною апробацією сеймикового рішення щодо шляхетського статусу дедуцента, його підтвердженням ще до остаточного вироку суду. Це відповідало інтересам усіх учасників сеймикових *deductiones nobilitatis* – і присутньої на сеймиках шляхти, котра прагнула до розширення повноважень та остаточності сеймикових рішень, і самих дедуцентів, які здобували певну гарантію позитивного вирішення справи у майбутньому суді.

Окрім актів *deductionis nobilitatis* 1612, 1627 і 1629 рр., до люблінських гродських книг (аж в 1650 р.) було вписано атестацію сеймика 1614 р., але позаяк це сталося 35 роками пізніше, то йшлося вже не про її урядове затвердження (актикацію), а лише про звичайне облятування задля збереження „страхової” копії документу, важливого для нащадків дедуцента.

³¹ Маршалки не завжди встигали оформити документи під час сеймика і, за згодою й дорученням учасників, інколи виставляли їх вже після завершення зібрання, що відкривало можливість для неформальних перемовин і спроб скорегувати зміст сеймикових актів (Вінниченко О. *З історії діяльності депутатських сеймиків Руського воєводства в першій чверті XVII ст.* Вісник Львівського університету, 2001. Серія історична, вип. 35–36, 514–516).

Безпосередні причини / мотиви. Про передумови, які змусили дедуцентів виводитися на люблінському сеймику, в актах *deductionis nobilitatis* зазвичай згадувалося лаконічно й дуже загально. В усіх чотирьох випадках, коли виведення відбувалися на підставі судового рішення, поіменно названі особи, які виступали оскаржувачами / позивачами, натомість про суть судової справи говорилося без пояснення її першопричин: Я. Вежховському (батькові Пйотра, котрий виводився) закинув нешляхетство пан Ян Миколай з Кіндча³², М. Радецькому – пан Ян Фронцкевич та „його умоцований”³³, Я. Пюру – пан Ян Івановський³⁴. За яких умов їх було оскаржено і чи йшлося тільки про обвинувачення в узурпації шляхетського статусу, можна лише здогадуватися. Однак згадка про „умоцованого” в акті 1627 р. дозволяє припустити, що М. Радецькому закинули нешляхетство під час якогось іншого судового провадження: в такий простий спосіб адвокат його опонента намагався ускладнити життя М. Радецькому та тимчасово паралізувати його правову дієздатність (зокрема в тому ж суді)³⁵.

Лише у початковій частині акту 1635 р. зазначено, що В. Бранвіцькому наказали вивестися „в певній справі, яку [він] має за позовом інстигатора Священного Королівського Маєстату та того позивача уродженого Анджея Маліцького на люблінський трибунал”. Далі в розлогодному фрагменті, рясно наповненому латинськими фразами й юридичними термінами, загально апелюється до „статутів і конституцій Королівства, ухвалених про плебеїв”, які посідали „земські маєтності”, та про кари, передбачені проти таких у праві³⁶. Тож, слід гадати, ця справа стосувалася спроби А. Маліцького заволодіти земельною власністю В. Бранвіцького за допомогою кадуку, отриманого якраз на тій підставі, що нібито останній не є особою шляхетського роду, тому і не може бути землевласником (про обґрунтованість такого оскарження саме щодо В. Бранвіцького див. далі).

Натомість детальніше на причинах свого доведення мусив зупинитися Каспер Стемповський, який виводився на сеймику 1614 р. з власної ініціативи і без будь-якого оскарження у нешляхетстві. Він спеціально наголошував, що „сам без будь-якої нагани свій вік до того часу провадив і провадить”, а потребу у підтвердженні свого соціального статусу мотивував своїм способом життя. Зокрема дедуцент розповів учасникам люблінського сеймика, що у 12-річному віці подався від свого батька (нині вже покійного) „в краї чужі” та по молодості служив різним панам, проявляючи найбільшу охоту до господарської діяльності. Ставши економом на службі в литовського стольника Кшиштофа Вєсьоловського³⁷ та плануючи й надалі залишатися в його домі, К. Стемповський переймався майбутнім своїх малолітніх

³² ASWL 1572–1632, 202.

³³ Ibid., 333.

³⁴ Ibid., 351.

³⁵ Колоритний приклад дискредитації адвоката протилежної сторони через нагану його шляхетства (у 1630 р.) див.: Яковенко Н. *Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII ст. Волинь і Центральна Україна*, вид. 2, Київ, 2008, 253–254.

³⁶ APL. TKL, sygn. 497, s. 2–3.

³⁷ Литовський стольник у 1604–1618/1620 pp. (*Urządnicy centralne i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Lulewicz i A. Rachuba, Kórnik, 1994, 188, 248).

дітей, які народилися в шлюбі з Доротою (її покійний батько Рафал Рутковський був обивателем Бельського повіту³⁸). Власне на випадок, якщо б йому судилося померти, залишивши неповнолітніх дітей, а їм по досягненні дорослого віку довелося б набувати маєтки (і це справді могло бути ключовою мотивацією) в „краях віддалених”, К. Стемпковський прагнув залишити своїм нащадкам „певну відомість про своє становище й походження”.

Таким чином, вдавшись до доведення шляхетства перед люблінським сеймиком, К. Стемпковський фактично спробував запобігти майбутнім ймовірним оскарженням у плебейському походженні. Його діти (точніше сини, бо жінки-шляхтянки ніколи не потрапляли під нагану шляхетства) справді могли опинитися під підозрою, якби набули нерухомість у Великому князівстві Литовському, адже, поперше, жодних дідичних володінь там вони не мали; по-друге, їх батько провадив спосіб життя, який не шкодив його шляхетському статусу³⁹, але фактично залишався безземельним (неосілим) прибульцем; по-третє, поряд з ними не було кровних родичів, позаяк ті проживали в інших регіонах Речі Посполитої (рідня батька – у Люблінському, матері – у Підляському воєводстві).

Однак К. Стемпковському могло йтися не лише про гарантію майбутніх маєткових прав своїх нащадків. Таку увагу до забезпечення власного соціального статусу мусила актуалізувати постійно існуюча і для самого Каспера загроза бути звинуваченим у нешляхетстві. Шляхтича, який переїжджав до іншого воєводства, особливо якщо воно було віддалене від колишнього місця проживання і, відповідно, його рід не був знаний місцевій шляхті, легко було оскаржити у неблагородному походженні (з іншого боку і для плебеїв вдаті з себе приїжджого шляхтича було реальною можливістю „підшитися під шляхетство”⁴⁰). А можливо ініціатива Каспера була проявом завбачливості, властивої для представників роду Стемпковських, які прагнули до документального впорядкування своїх справ. Недаремно через 35 років Адам Стемпковський (син на той час уже покійного К. Стемпковського), який проживав у Великому князівстві Литовському і Підляському воєводстві (застосована саме така, подвійна локалізація його актуального місцеперебування), подбав про додаткове підтвердження сеймикової атестації 1614 р., уповноваживши свого приятеля „уродженого” Яна Копчинського подати її для вписання в акти Люблінського гроду, що той і здійснив 4 лютого 1650 р.⁴¹. Навіщо сеймикову атестацію знадобилось облятовувати саме в люблінську гродську книгу? З меншими логістичними клопотами це можна було зробити в одному із повітових урядів того ж Підляського воєводства, де на той час мешкали Стемпковські, як і

³⁸ Очевидно йшлося про дрібношляхетський рід Рутковських (гербу Боньча), чие родове гніздо знаходилось у Мазовії, однак представники однієї з гілок роду перебравлись до Підляшшя й Литви (*Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, oprac. A. Włodarskiego, Warszawa, 1931, t. XV, 319).

³⁹ Згідно з сеймовою конституцією 1633 р., шляхетство назавжди втрачав лише той шляхтич, який осів у місті, займався торгівлею та обіймав міські посади (*VL*, t. III, 382), тобто вів типовий для міщан спосіб життя, натомість інші заняття (у тому числі й служба) не могли зашкодити шляхетському статусу.

⁴⁰ Trepka Nekanda W. *Liber generationis plebeorum („Liber chororum”)*, wyd. W. Dworzaczek, J. Bartyś, Z. Kuchowicz, pod red. W. Dworzaczka, Wrocław; Warszawa; Kraków, 1963, cz. I: *Wstępy wydawców i tekst*, 7.

⁴¹ APL. Castr. Lubl. RMO 78, k. 97.

згодом отримати при потребі екстракт. Очевидно витяг із актової книги Люблінського гродського уряду – місцевого щодо сеймика Люблінського воєводства (а в обляті спеціально наголошувалося на походженні покійного К. Стемпковського „з тутешнього воєводства” (*de palatinatu praesenti*), зокрема з Луковської „землі”), знадобився для більшої достовірності й автентичності акту доведення, який на відміну від інших *deductiones nobilitatis* не отримав пізнішого затвердження у вигляді судового декрету.

Незалежно від того, чи К. Стемпковський побоювався конкретних оскаржень на свою адресу (байдуже обґрунтованих чи ні), чи справді дбав про майбутній статус своїх потомків, мусимо констатувати, що виведення 1614 р. в Любліні засвідчило, наскільки практика доведення шляхетства саме на депутатських сеймиках стала звичною для шляхти вже через десять років після його впровадження сеймом 1601 р.

Приналежність дедуцентів до люблінського сеймика. Характерним елементом люблінських актів *deductionis nobilitatis* стало обґрунтування належності дедуцента саме до шляхти Люблінського воєводства і, відповідно, доречність виведення шляхетства саме під час депутатського сеймика у Любліні. Саме ця обставина відображала існування у свідомості люблінської шляхти уявного поділу представників шляхетського стану на „своїх” (чи то „наших”) і „чужих”, що відобразилося у лексиці сеймикових актів.

Непрямо на зв’язок з люблінським шляхетським соціумом вказували згадки про те, чиїми синами були особи, котрі виводились. Ця інформація вміщена в початкових частинах деяких актів *deductionis nobilitatis* одразу після імені дедуцентів, однак ще до того, як починалося представлення родоводу. Тому вона лаконічна, як от „син небіжчика пана Анджея Стемпковського” (1614 р.) чи „син небіжчика шляхетного пана Мацея Бранвіцького” (1635 р.). Натомість розлога вступна частина в документі 1612 р. була обумовлена тим, що процедуру доведення замість оскарженого і вже покійного батька проходив його син Ян Вежховський. Отож в акті згадано не лише батька дедуцента, але й його діда і бабу („шляхетний колись пан Ян Вежховський, син шляхетного Міколая Вежховського, названого Сухим, зі шляхетної пані Гальшки Равшицької, дружини того ж небіжчика пана Міколая Вежховського, уроджений”). В усіх трьох випадках йшлося про вже померлих батьків, вочевидь такі філіаційні уточнення мали актуалізувати в пам’яті присутніх на сеймику шляхтичів – зокрема тих із них, котрі особисто знали покійних, – місцеве походження дедуцентів.

Поза тим принадлежність дедуцентів до Люблінського воєводства (точніше до його шляхетського соціуму) визначалась через їх походження з тутешніх населених пунктів („із села Вежховиськ, парафії мелгевської у воєводстві тут нашому Люблінському”, 1612 р.⁴²; „із села Пйор повіту Луковського”, 1629 р.⁴³), або через означення їх як „обивателів” воєводства чи одного з його повітів („обиватель повіту Луковського”, 1614 р.⁴⁴; „обиватель наш, землі Люблінської, з повіту

⁴² ASWL 1572–1632, 202.

⁴³ Ibid., 351.

⁴⁴ Ibid., 217.

Ужендовського”, 1635 р.⁴⁵). Як видається, в обох випадках йшлося про одне й те саме – про осілість шляхтича⁴⁶, тобто про наявність у нього земельних володінь у Люблінському воєводстві, бо обивателем міг вважатися лише землевласник, а згадані села були родовими гніздами тих шляхетських родів, до яких належали (чи стверджували, що належали) оскаржені.

Визначення приналежності дедуцента до Люблінського воєводства в очах місцевої шляхти, що збиралася на сеймик, не було формальністю, і про це свідчить ситуація, в яку потрапив у 1627 р. Марцін Радецький⁴⁷. Він прибув зі своїми кровними родичами на сеймик і був готовий виводитися, але учасники зібрання йому відмовили. На їх переконання, „село, з якого походять ці пани Радецькі” знаходиться „поблизу” (*in contiguitate*) „нашого воєводства”, але в межах Підляського воєводства, тому М. Радецький мав отримати від Трибуналу новий декрет, який би скерував його для виведення на „підляський сеймик”⁴⁸.

Як сталося, що оскаржений у нешляхетстві був відряджений Коронним трибуналом на сеймик іншого, чужого воєводства? Адже трибунальські судді, скеровуючи М. Радецького до Любліна, могли керуватися тільки його власними словами про походження з певного воєводства. Відтак дедуцент проявив гідну подиву необізнаність щодо адміністративного підпорядкування родового гнізда Радецьких, яка кидала тінь на правдивість його тверджень про власне шляхетське походження. Її можна пояснити хіба тим, що Марцін чи то дуже давно покинув рідне село, чи то взагалі ніколи в ньому не бував. Така ситуація в середовищі малозаможної шляхти, представники якої часто мусили покидати рідні краї і шукати кращої долі деінде, звичайно не була аж такою неймовірною. Але в даному випадку причина полягала в іншому, і саме тому в словах М. Радецького учасники сеймика не зауважили жодної невідповідності або неправди. З XVI ст. існувала суперечка з приводу кордону між Берестейським воєводством Великого князівства Литовського та Люблінським, Підляським і Руським воєводствами Корони Польської, зокрема стосовно юрисдикційної приналежності окремих прикордонних територій. У першій чверті XVII ст. проблема обговорювалась на сеймах, але призначені ними спеціальні комісії або не відбувалися, або не могли досягнути рішення, яке б задовольняло усі сторони конфлікту⁴⁹. Тож родове гніздо Радецьких могло знаходитися на спірній території, юрисдикційний статус якої залишався невизначеним.

Чому учасники депутатського сеймика в Любліні прийняли таке рішення щодо М. Радецького і не погодились на проходження ним процедури доведення шляхетства саме на люблінському сеймику? Адже в такому випадку люблінська шляхта могла закріпити спірні землі за Люблінським воєводством, оскільки їх статус якраз і визначався через публічні дії тамтешніх землевласників: до судів якого воєводства

⁴⁵ APL. TKL, sygn. 497, s. 2–4, 9–12.

⁴⁶ Недаремно в акті галицького сеймику 1617 р. дедуцент означений як „*terrigena*” (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 139).

⁴⁷ *ASWL 1572–1632*, 333–334.

⁴⁸ *Ibid.*, 333.

⁴⁹ Gmiterek H. *Komisja graniczna z 1623 r. Przyczynek do dziejów sporów granicznych polskolitewskich w XVII w.* Rocznik Białkopodlaski, 2003, t. XI, 25–32.

вони зверталися, поборцям якого воєводства сплачували податки зі своїх маєтностей, на сеймик якого воєводства їздили тощо. Як видається, ключову роль тут відіграла позиція тодішнього сеймикового маршалка Анджея Слугоцького, бо ж недаремно саме він підписав (очевидно і написав) видану М. Радецькому атестацію і особисто заніс її до гроду. Займаючи посаду люблінського граничного коморника, А. Слугоцький особисто брав участь у роботі чергової прикордонної комісії, яка працювала в Коденці в 1623 р., та активно відстоював інтереси Люблінського воєводства⁵⁰. Він мусив добре орієнтуватися в ситуації навколо спірних територій. Вочевидь він був зацікавлений – і як член підкоморського суду, і як учасник комісії 1623 р. (на яку їздив напевно не заради дотримання формальностей) – у врегулюванні прикордонної суперечки, що виникла власне через юрисдикційні маніпуляції деяких пограничних землевласників. Можливо тому А. Слугоцький і не допустив виведення М. Радецького на сеймику Люблінського воєводства, щоб додатково не заплутувати ситуації навколо кордону та не створювати нових межових конфліктів зі шляхтою Підляського воєводства.

Процедура. Про порядок того, як відбувалися доведення шляхетства під час депутатських сеймиків у Любліні, можна судити виключно зі змісту їхніх документів, зокрема з тієї послідовності, в якій викладено аргументацію на користь дедуцентів. Як можна припускати, акти виведень (принаймні їх чорнові варіанти) писали одразу під час зібрання. Зрештою, немає підстав вважати, що люблінські сеймики принципово відрізнялися від зібрань інших воєводств: будь-якої регламентації жодної сеймикової процедури не існувало, учасники керувались усталеною, але неписаною традицією. Доведення відбувалися після виборів депутата до Коронного трибуналу від Люблінського воєводства, тож обрання мало бути успішним у всіх п'яти випадках⁵¹. Щоправда невідомо хто став депутатом на сеймику 1612 р., але навряд чи в разі провалу елекції шляхта перейшла б до *deductionis nobilitatis*⁵².

На початку процедури виведення шляхетства дедуцент виходив на середину сеймикового зібрання (про це прямо сказано в акті 1635 р.: „явно прийшовши в осередок нашого кола”), розповідав про свою ситуацію, показуючи документи – „автентичні” судові декрети, про пред'явлення яких згадано в усіх випадках, окрім 1614 р., коли дедуцент лише описував („дав нам таку справу”) свої життєві обставини. Далі обвинувачений у нешляхетстві просив у присутніх дозволу почати

⁵⁰ Гмітерек Г. *Прикордонна комісія 1623 р.: епізод з історії польсько-литовських прикордонних суперечок у XVII ст.* Вісник Львівського університету, 2005. *Серія історична*, вип. 39–40, 551, 555, 561, 568.

⁵¹ На депутатських сеймиках у Любліні представниками до Трибуналу були обрані: в 1614 р. – Пйотр Борковський, в 1627 р. – люблінський староста Миколай Фірлей, в 1629 р. – Прендота Дзержек, в 1635 р. – белзький стольник Станіслав Віотеський (*Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, Warszawa, 2017, cz. I: 1578–1620, oprac. H. Gmiterek, 238, 250; cz. II: 1621–1660, oprac. D. Kupisz, 75, 89, 127).

⁵² Приміром, учасники депутатського сеймику у Вишні 1646 р. відмовили братам Стрельбицьким у виведенні саме через те, що сеймик був зірваний „через незгідне обрання маршалка” (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 175; Вінниченко О. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства у Вишні..., 33).

виведення, що не було лише формальністю. Хоч учасники і розуміли свій обов'язок, „посполитим правом будучи зобов'язані” (як записано в акті 1635 р.), проте могли відмовити прохачеві, коли не бачили достатніх юридичних підстав для *deductionis nobilitatis*. Як уже згадувалося, так сталося в 1627 р., коли люблінська шляхта відіслала М. Радецького виводитися на сеймик іншого воєводства, заперечивши його приналежність до люблінської шляхти. Натомість в інших випадках зібрання охоче пішло назустріч дедуцентам, навіть коли ті не мали формальних підстав для виведення, зокрема дозволивши вивестись в 1612 р. П. Вежховському (хоча обвинуваченим у нешляхетстві був його батько, на той час уже покійний)⁵³ і в 1614 р. К. Стемковському (попри те, що в суді його ніхто не оскаржував у плебейському походженні).

Дедуцент з'являвся у сеймиковому колі одразу зі своїми родичами-свідками, у такий спосіб демонструючи готовність до виведення та їхньою присутністю підкріплюючи своє прохання (присутність свідків фактично надавала публічного звучання проханню оскарженого до учасників зібрання, яке наче переставало бути виключно його особистою справою): „тут перед нами з декретами Віленського трибуналу і з рідними своїми ставився” (1612); „в порядок кола нашого ставив шість шляхтичів” (1614); „виставив свідків ... для доведення свого шляхетства, прохаючи, аби ми їх зізнання про його походження вислухали” (1635). Навіть у атестації 1627 р., коли на сеймику до виведення не дійшло, її укладач уважав за потрібне відзначити появу оскарженого разом з родичами: „ставився в середину кола нашого з приятелями своїми”. Відтак свідки були присутні від самого початку доведення, а під час процесу вони відігравали ключову роль: саме на підставі їх зізнань сеймик приймав рішення щодо шляхетства дедуцента та видавав йому відповідний документ.

Свідки. Згідно з практикою підтвердження шляхетства, що сформувалась і усталилась до початку XVII ст., оскаржений мусив виставляти свідків із числа своїх шляхетних родичів, а ті у публічно виголошених зізнаннях підтверджували свій родинний зв'язок із оскарженим та його приналежність до свого роду, відтак і його шляхетське походження. Саме у такий спосіб реалізовувались доведення шляхетства і на депутатських сеймиках у Любліні в першій половині XVII ст.: дедуценти з'являлися у сеймиковому колі разом зі своїми, як їх називали, „родичами” (*powinny*; 1612, 1629, 1635) чи-то „приятелями” (*przyjacioly*; 1612), „кровними, спорідненими й приятелями” (*krewni, powinni i przyjacele*; 1614), „зі своїми приятелями з ліній єдинокровними” (*z przyjaciółmy swymi de lineis pokrewnymi*; 1627). В актах доведення шляхетства їх додатково окреслювали – вже з позицій учасників зібрання – як „людей шляхетських, нам добре знайомих і віри гідних” (1612), „шляхтичів віри гідних, статечних і непідозрілих” (1614), „шляхтичів, нам добре знайомих” (1635).

⁵³ У сеймиковому акті 1612 р. сказано, що П. Вежховський „вивів походження свого батька небіжчика і своє”. Однак з канцелярського впису перед цим документом, вміщеним у реляційній книзі Люблінського гроду (APL. Castr. Lubl. RMO 42, к. 509), відомо, що його особисто подав шляхетний Пйотр Вежховський, представивши урядові саме як „своє” доведення („*litteras deductionis suae nobilitatis*”), хоча фактично воно стосувалось підтвердження шляхетства його батька Яна Вежховського.

Однак порядок виставлення й заслуховування свідків на депутатських сеймиках не був прописаний законодавчо, тож шляхта прийняла віддавна існуючу звичаєву традицію, фактично перенісши її із судової зали у сеймикове коло. А звичай передбачав, що свідків мало бути шестеро: таке число виставили дедуценти на сеймиках у 1614 і 1635 рр., причому в акті 1614 р. ще перед самими зізнаннями спеціально відзначено, що оскаржений виставив саме шість свідків-шляхтичів. Можна припустити, що й у 1627 р., коли доведення не відбулось, дедуцент також планував залучити таку ж кількість родичів, а в 1629 р. оскаржений представив трьох або чотирьох рідних (цей акт дещо плутаний у частині, де зафіксовані зізнання свідків) і розраховував на прибуття ще двох. Натомість лише на сеймику 1612 р. було виставлено більше число свідків (восьмеро), тому слід вважати, що для люблінського сеймику не відразу усталилась (або не стала жорстко детермінованою) практика виставляти під час сеймикового *deductionis nobilitatis* саме шістьох осіб.

Законодавчо не були окреслені й „якісні” характеристики цих свідків, зокрема їх приналежність до родів, з яких походили предки запідозреного у плебейському походження шляхтича. Відтак дедуценти проявляли в їх обранні певну варіативність, що в учасників люблінських сеймиків, однак, не викликало застережень. Так, П. Вежховський у 1612 р. запросив свідчити спершу трьох родичів „від батьківської генеалогії”, потім п’ятьох „свідків з материнської генеалогії”. К. Стемпковський у 1614 р. послідовно виставив по двоє „приятелів” спершу „зі свого дому по батькові”, далі по матері та „від дідів / бабів” (*ab avis*). Стосовно останньої пари свідків укладач сеймикової атестації вважав за потрібне спеціально наголосити, що це здійснено „згідно статуту”, фактично ж ішлося не про діда чи бабу, а про прапрабабу (матір батькового діда) дедуцента⁵⁴. На користь Я. Пюра в 1629 р. свідчили четверо родичів з батькового роду (наскільки можна зрозуміти з їх сумбурних зізнань), а двоє „з лінії матері” приїхати не змогли. Врешті в 1635 р. В. Бранвіцький представив по двоє родичів-свідків „з батьківської лінії” і „з материнської лінії” та „від дідів” по одному „з дідівської батьківської лінії” і „з дідівської материнської лінії”⁵⁵, хоча в останньому випадку дід власне і не був названий.

Природно, що виставлені свідки відзначалися великим розмаїттям щодо ступеня спорідненості з дедуцентами: три двоюрідні брати і п’ятеро осіб, „від дідів і прадідів ... споріднених” (1612); два двоюрідні брати, два вуї, два двоюрідні брати прадіда (1614); батько, троюрідний стрий⁵⁶, двоюрідний племінник („брат у четвертому поколінні”), а ще два вуї не змогли прибути (1629); троюрідний брат, троюрідний племінник, рідний вуї, двоюрідний вуї, двоюрідний дядько, двоюрідний племінник (1635). Такий склад свідків загалом був характерним для сеймикових

⁵⁴ ASWL 1572–1632, 218.

⁵⁵ APL. TKL, sygn. 497, s. 9–10.

⁵⁶ У фразі „maioris testimonij stawiel syna u brata swego...” укладач сеймикового акта або гродський канцелярист замість „stryja” помилково написав „syna”, хоча далі мова йшла саме про стрія: „ocięc tego striia” (APL. Castr. Lubl. RMO 58, к. 740–741; ASWL 1572–1632, 351).

доведень шляхетства⁵⁷, виняток становив лише батько Я. Пюра, який з'явився на сеймик 1629 р. 3-поміж відомих актів *deductionis nobilitatis*, що відбулися на сеймиках різних воєводств Речі Посполитої й були документально зафіксовані в XVII–XVIII ст., це єдиний випадок, коли шляхетське походження дедуцента підтверджував його рідний батько. Сама по собі його поява у такій ролі позбавляла сенсу процедуру доведення, адже якщо батько оскарженого справді був шляхтичем, то вже не було потреби виставляти свідками родичів з батьківського роду – байдуже чи суто з чоловічої, чи з жіночої (бабиної) його лінії. Приміром, коли на галицькому сеймику 1639 р. виводились відразу кілька представників роду Жураковських, яким було закинуто нешляхетство, то сеймик відхилив процедуру *deductionis nobilitatis* у випадку братів Ігната й Степана Жураковських на тій підставі, що їхній батько Федір Коблік Жураковський також опинився серед оскаржених і вже „вчинив дедукцію свого шляхетства, а батько з синами за одну особу рахуються”, то ж на думку учасників зібрання виводитися їм не було потреби⁵⁸. Це рішення галицького сеймику, правда, дещо порушувало логіку обвинувачення, бо коли батько справді шляхтич, то сумніви можуть бути щодо благородного походження матері запідозреного у нешляхетському походженні (хоч самих шляхтянок не обвинувачували у нешляхетстві, принаймні на сеймиках вони ніколи не виводились). Тим не менш на люблінському сеймику 1629 р. Я. Пюра виставив, окрім батька, ще кількох свідків з батькового роду, а от „його родичі з лінії матері” якраз і не прибули⁵⁹.

Спосіб опитування свідків. Важливими нюансом є спосіб фіксації свідчень в актах *deductionis nobilitatis*: навіть на перший погляд формальні вислови, що їх застосовували укладачі цих документів, мусили відображати різні сторони сеймикової практики доведення шляхетства.

Згідно з актом 1612 р. П. Вежховський „поставив” у сеймиковому колі свідків, щодо яких була вказана відповідна інформація: село, з якого вони походять або яким володіють (із зазначенням приналежності до воєводства або повіту, парафії й навіть відстані від Любліна), приналежність до гербу та спорідненість з оскарженим. Натомість зміст їх свідчень детально не було розкрито (що властиво для аналогічних актів інших сеймиків), навіть про згадану спорідненість із дедуцентом говорилося досить загально: свідки названі „братією” (і тільки двоє з-поміж них чітко названі „братією стріечною рідною”, тобто двоюрідними братами), а в їх зізнаннях поіменовано лише батька оскарженого. А вже після перелічення усіх свідків укладач документу занотував: „котрі то свідки посеред нас були поставлені і кожен зокрема був екзаменований та запитаний”. Після цього їх було змушено до складання „згідно права” присяги, щоб вже не було потреби в їхній поїздці „до Вільна”⁶⁰, де справа про нешляхетство вочевидь мала далі розглядатися в Литовському трибуналі.

⁵⁷ Winnyczenko O. *Rodzice, krewni i powinowaci a pamięć rodowa szlachty województwa ruskiego w XVII wieku (w świetle akt sejmikowych deductionis nobilitatis)*. Krakowskie Pismo Kresowe, Kraków, 2014, rocznik 6: *Rodzina na pograniczu kulturowym*, 37–38.

⁵⁸ *Wywody szlachectwa w Polsce...*, 160.

⁵⁹ *ASWL 1572–1632*, 351.

⁶⁰ *Ibid.*, 202–203

Показово, що сеймик у цьому випадку, не вагаючись, перебрав на себе таку суто судову функцію, як заслуховування присяги⁶¹, подбавши про інтереси дедуцента та його рідних, проте навіть не намагаючись детально зафіксувати порядок її складання (наприклад, „рота”, тобто сам текст присяги, не була вписана у сеймиковий акт).

Більш розбудованим є опис представлення родичів під час виведення на сеймику 1614 р. Тоді дедуцент також „ставив” свідків-„приятелів”, котрі, як зазначалось для першої їх пари в атестації, „в присутності та на очах усього рицарського кола теперішнього нашого з’їзду Люблінського воєводства, будучи запитані й достатньо екзаменовані, добровільно й явно зізнали та визнали” у деталях свою спорідненість з К. Стемпковським. Зізнання ці були розлогими, містили відомості і про самих свідків (їх батьків, гербову приналежність), і про джерело їхньої обізнаності („як ми служили, чули від батька нашого та від інших”⁶²), і про їх спорідненість із дедуцентом, яка наводилась у формі детальної нарації з відповідним фрагментом родинної історії (і поіменним згадуванням кількох спільних рідних, усього в атестації таких перелічено 8 чоловіків і 2 жінки) та з підсумковим твердженням про родинний зв’язок цих двох свідків „по батькові” зі К. Стемпковським. Деяко лаконічніше подібні формулювання – „запитані ... зізнали” – укладач інтегрував в аналогічні за змістовим наповненням свідчення інших родичів (по матері й дідах / бабах), а наприкінці, вже підсумовуючи їх зізнання, резюмував, що „ці всі вищезгадані кривні, родичі й приятелі визнали добровільно, явно й ясно” шляхетське походження дедуцента.

Натомість у 1629 р. нічого не говорилося про опитування свідків, які, згідно з тодішнім актом, виступили при оскарженому (свідок сам „став” або його „ставив” дедуцент) та, розповівши („повідав” чи „признав”) про спільних предків (поіменно названо 6 чоловіків і 4 жінки) та їхні герби, „визнавали” його своїм родичем. А наприкінці документу підсумовано, що учасники зібрання наказали видати його Я. Пюру, „свідчення виведення шляхетства таким способом вище описаним прослухавши”.

Опис доведення шляхетства на сеймику 1635 р. вже набув типовішого для сеймикових актів доведення шляхетства: оскаржений „ставив” рідних з різних ліній і для кожного з них вказано, ким свідок приходиться дедуцентіві (в разі потреби перелічено осіб, через яких проходили родинні зв’язки, усього так названо 4 чоловіки і 3 жінки), а також їх територіальну (до повіту чи воєводства) та гербову приналежність. Врешті в підсумковій частині від імені учасників зібрання резюмовано, що вони прийняли рішення, „достатні їх зізнання вислухавши” (тобто виставлених дедуцентом свідків) та „права екзаменувавши” (очевидно тут йшлося про представлені документи).

За цими на перший погляд формальними фразами, якими в окремих сеймикових актах описано порядок виставлення свідків та виголошення ними свідчень, насправді можуть ховатися різні моделі проведення *deductionis nobilitatis*, відмінні за ступенем активності дедуцента, його родичів та учасників зібрання загалом. Або

⁶¹ Конституція сейму 1601 р. однозначно передбачала, що заслуховувати присяги кровних оскарженого у нешляхетстві мали „пани судді” (*VL*, t. II, 390).

⁶² APL. Castr. Lubl. RMO 78, k. 98. У публікації слово „służyli” пропущено (*ASWL 1572–1632*, 218).

сеймикове коло вело себе пасивно, і в такому випадку лише дозволяло запідозреному у нешляхетстві поставити у колі своїх рідних та індіферентно споглядало, як ті виголошували свої зізнання, таким чином само перетворюючись на колективного свідка доведення шляхетства (така позиція проглядалась на сеймику 1629 р.). Або навпаки, сеймикове коло вело себе активно, і тоді розпитувало, „екзаменувало” свідків, беручи на себе фактично рішення про те, чи справді оскаржений є шляхтичем, тобто переймало функції суду (ймовірно так було в 1612 і 1635 рр., почасти в 1614 р.).

Причому активність сеймикowego кола не обов'язково слід вважати, як може здатися, ознакою недовіри до дедуцента, отже і свідченням його нешляхетського походження. Радше навпаки, оскаржена у нешляхетстві особа, якщо була переконана у безпідставності закидів, могла й не перейматися якоюсь спеціальною підготовкою запрошених на сеймик родичів, розраховуючи, що вони так чи так розкажуть правду, коли їх розпитуватимуть у сеймиковому колі. Натомість дедуцент, чиє благородне походження було непевним чи навіть фальшивим, мусив організувати свідків, які виголошували на сеймику свої наперед заготовлені зізнання, не чекаючи, коли їх почнуть запитувати. У такому випадку маємо справу не просто із зізнаннями свідків, а з реконструюванням (можливо й конструюванням) дедуцентом власної генеалогії⁶³, що вимагало від запрошених ним родичів не лише звичайних відповідей, а розлогих оповідей про їхню спорідненість, до чого долучалась і додаткова наррація про рід, предків та життєві колізії оскарженого у нешляхетстві. Маркером позиції дедуцента в процесі *deductionis nobilitatis* може вважатися його суб'єктність чи об'єктність у зізнаннях свідків, котрі або називають себе його родичами (1612, 1635), або визнають його своїм родичем (1614, 1629), таким чином демонструючи, відповідно, свою пасивність / підлеглість чи активність / першість у процедурі доведення.

Документи. В актах доведення шляхетства 1612 і 1614 рр. нічого не згадано про представлення дедуцентами яких-небудь документів, що підтверджували б їх шляхетське походження. Так само і в атестації 1627 р. відзначено готовність М. Радецького виводитися через свідчення родичів, але згадки про документи немає, хоч, можливо, через те, що виведення не відбулося. Натомість в акті 1629 р. після заяв родичів дедуцента записано, що „жодних документів, ані реформацій не показували”⁶⁴. У цій нотатці привертають увагу два моменти: по-перше, виокремлення з-поміж документів саме „реформацій”, під якими у тодішній документальній практиці у вузькому значенні розуміли так звані „вінні листи”, що ними чоловіки забезпечували посаги й віна дружин на своїх власних маєтках⁶⁵. По-друге, слово „показували” у множині означало, що „документи” і „реформації” мали пред'являти саме свідки, а не дедуцент, як того можна було очікувати. Можливо,

⁶³ Вінниченко О. *Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства в XVII – першій половині XVIII ст.: генеалогічні аспекти*. Генеалогія. Збірка наукових праць, Київ, 2016, вип. II: Генеалогія соціальних, локальних та етнічних груп України: джерела, методи дослідження, зв'язок із соціальною історією, 103–129.

⁶⁴ *ASWL 1572–1632*, 351.

⁶⁵ Dąbkowski P. *Prawo prywatne polskie*. Lwów, 1910. t. I, 407.

причиною цього стала неусталеність традиції „документального” підкріплення *deductionis nobilitatis*. Так чи інакше між 1614 і 1629 рр. на депутатських сеймиках в Любліні мусили відбутися зміни в практиці доведень шляхетства – документи стали настільки помітним елементом, що про його відсутність укладач сеймиківого акту 1629 р. вважав за потрібне занотувати. Щоправда це нововведення у Любліні сталося відносно пізно⁶⁶, тож представлення документів оскарженим залишалось тут необов’язковим: принаймні в 1629 р. їх брак ніяк не зашкодив М. Пюру, який тоді виводився.

Суттєво не змінилась ситуація і після прийняття сеймом 1633 р. постанови, яка зобов’язувала оскаржених у нешляхетстві представляти під час сеймиківого доведення „автентичні документальні свідчення”⁶⁷. Справді на сеймику 1635 р. оскаржений В. Бранвіцький „у тому ж нашому колі показав одразу достатні документи та диспозиції своїх предків і свої”⁶⁸, але „автор” сеймиківого акту не приділив їм особливої уваги, обмежившись наведеною лаконічною нотаткою, вміщеною вже після записаних зізнань свідків. Це виразно свідчить про те місце, яке відводилось документам у процедурі *deductionis nobilitatis* (тобто під його кінець) і про те значення, яке їм поки що надавали порівняно зі свідченнями родичів, отож, зрештою, вказує, що не люблінська шляхта стала ініціатором сеймової конституції 1633 р.⁶⁹

Спосіб конструювання родоводу („генеалогії”). Акти доведення шляхетства на люблінських сеймиках першої половини XVII ст. репрезентують різні способи / моделі реконструювання чи конструювання дедуцентом власної генеалогії. Зрозуміло, що розповіді самого оскарженого та його родичів-свідків мусили різнитися в залежності від індивідуальних сімейних обставин. Однак порядок, форма та співвідношення цих виголошених на сеймику і, відповідно, зафіксованих у сеймиківих атестаціях зізнань виразно вказують, на яких аспектах своєї біографії й родинної історії вважали за потрібне акцентувати оскаржені у нешляхетстві, про що вони мусили згадувати, намагаючись надати переконливості й достовірності своїм і „приятелів” свідченням, зрештою демонструючи, що саме в їх свідомості та свідомості учасників зібрання (зокрема й укладачів сеймиківих атестацій) було ознаками чи переконливими доказами шляхетного походження.

У люблінських сеймиківих актах 1612 і 1614 рр. свідченням рідних дедуцента передувала його розповідь про власний родовід. Можна припускати, що так було й під час проведення *deductionis nobilitatis*: перед тим, як виставити свідків, оскаржений справді розповідав у сеймиківому колі про своїх предків та сімейні життєві колізії, які допровадили до виведення. Така наратія могла інформаційно переважати зізнання родичів (або бути співмірною з ними), тоді ті являли собою фактично доповнення / підтвердження достовірності сказаного дедуцентом. Принаймні в

⁶⁶ На депутатському сеймику у Вишні дедуцент підтверджував своє виведення „автентичними документами” ще в 1620 р. (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 142; Вінниченко О. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства..., 26).

⁶⁷ VL, t. III, 382.

⁶⁸ APL. TKL, sygn. 497, s. 10–11.

⁶⁹ Принаймні в інструкції люблінським послам на коронаційний сейм 1633 р. немає жодного постулату стосовно виведення шляхетства (*ASWL 1572–1632*, 381–386).

1612 р. П. Вежховський, розповівши про свого батька, діда, бабу й прадіда, повідомив – якщо керуватись сеймиком актом – щодо власної генеалогії більше, аніж свідки, і цього для учасників зібрання виявилось достатньо. На сеймику 1614 р. К. Стемповський у своїй розповіді („дав нам таку справу”) навпаки зупинився на особистих життєвих обставинах, а його родовід розкрито саме через зізнання родичів, котрі поіменували батька, матір, старшого брата дедуцента, обох його дідів і прадіда (батькового діда), а також матір і діда останнього.

Натомість в інших випадках, зокрема на сеймиках у Любліні в 1629 і 1635 рр., обвинувачені у нешляхетстві повністю відмовлялися від будь-якої наративу (принаймні в тодішніх сеймиком актах її немає) про власне життя і життєві колізії, покладаючись саме на слова родичів-свідків. Це не означало, що в такому разі їх зізнання мусили бути розлогими й детальними. В 1629 р. з рідних Я. Пюра лише його батько, який виступив першим свідком, назвав з-поміж предків дедуцента бабу, прадіда, іншого прадіда і прабабу та її батька, а інші свідки не згадали жодного. А на сеймику 1635 р. родичі В. Бранвіцького у своїх зізнаннях поіменували лише його батька, діда, прабабу і тітку. Це свідчить, що деякі дедуценти радше прагнули виставити необхідну кількість родичів, готових свідчити на їх користь, аніж повноцінно відтворити свою генеалогію, чого право та звичай (а пізніше треба гадати й судді) зрештою і не вимагали від запідозреного у нешляхетстві.

Показовим для люблінських сеймиком актів *deductionis nobilitatis* є згадки про жінок серед рідні дедуцента і свідків у зізнаннях останніх. Достатнім було б іменування матері, баб та тих родичок, через яких проходила спорідненість із оскарженим, натомість інших можна було не згадувати. Проте в окремих сеймиком актах згадки про жінок виходять за рамки необхідного мінімуму, і в цьому можна вбачати як намагання дедуцентів підкреслити свій зв'язок із іншими родами, представники яких можливо були присутні на сеймику або його учасники їх добре знали, так і джерела отримання свідками інформації – власне від жінок, які пережили своїх чоловіків. Зокрема, під час виведення на сеймику 1629 р. кожен із прибулих свідків назвав свою матір та її батька. Зрештою могло йтися і про цілком практичні мотиви: тоді ж у 1629 р. батько оскарженого Я. Пюра згадав і свою матір та її батька, які так само належали до роду Пюра, і свою бабу та її батька⁷⁰. Останні належали до того ж роду Івановських, з якого походив позивач Ян Івановський⁷¹ – очевидно у такий спосіб свідок намагався підкреслити безпідставність обвинувачень (чи то непрямо вказати на їх першопричину, продемонструвавши, що позивач не був сторонньою особою, тож міг мати свій приватний інтерес). Натомість на сеймику 1635 р. імені матері дедуцента не згадав ані він сам, ані їх спільні родичі-свідки⁷².

⁷⁰ Ibid., 351.

⁷¹ З поборового реєстру 1621 р. відомий пан Ян Івановський (син пана Войцеха Івановського Подзупка), котрий був найзаможнішим володільцем у селі Iwanow Kwazsi i Wola Kamionowa. Він фігурував власником осілих півтори волюки і сплатив податок більший, аніж усі інші власники в цьому населеному пункті разом узяті, зрештою єдиний серед них записаний як „його милість пан” (*Rejestr poborowy województwa lubelskiego (powiat lubelski i urządowski z r. 1626, ziemia łukowska z r. 1620)*, oprac. J. Kolasa i K. Schuster, pod red. S. Inglota, Wrocław, 1957, 176).

⁷² APL. TKL, sygn. 497, s. 2, 9–10.

Поза родинними зв'язками в люблінських сеймикових актах подекуди спеціально акцентували увагу на наступних нюансах родоводу і біографії осіб, які доводили свій шляхетський статус, та їх родичів-свідків:

1. *Гербова приналежність* була очевидною ознакою шляхетства, проте дедуценти не завжди прямо згадували про неї в процесі *deductionis nobilitatis*⁷³. В акті 1612 р. герб оскарженого не вказаний, натомість свідки названі його „братією ... з гербу Пободзе”. У 1614 р. „приятелі” з „дому” батька визнали, що той „був рідним братом нашого батька гербу Сьренява”, зрештою, вказані герби кожної пари свідків. Під час сеймику 1629 р. батько обвинуваченого спеціально наголосив, що належить до гербу Бонча, відразу навівши і його інакшу назву – Єдинорожець (про приналежність до цього гербу зауважено і стосовно свідків з роду Пюр). Натомість у 1635 р., коли були поіменовані герби для всіх свідків (і навіть для матері одного з них), але тільки не для дедуцента, лише з відомостей про його родичів по батьківській лінії можна зробити висновок, що сам він був „з гербом по посполитому званім Нечня”. Напевно для оскаржених у нешляхетстві було важливо не лише ствердити свою приналежність до певної гербової спільноти: неодноразові згадки про „клеюди”, байдуже чи родичів-свідків, чи самих дедуцентів, мали справляти враження інтегрованості останніх у середовищі гербової братії. Зокрема, в акті 1612 р. вміщено 3 згадки про 2 герби (Pobóg, Janina), 1614 р. – 4 згадки про 4 герби (Śrzeniawa, Leliwa, Jastrzębiec, Sas), 1629 р. – 4 згадки про 1 герб (Boncza або Jednorożec), 1635 р. – 5 згадок про 5 гербів (Niecznia, Ostoia, Wieniawa, Osmoróg, Łodzia).

2. *Прізвиська / придомки* були поширені в середовищі дрібної шляхти, коли члени одного роду з його численних відгалужень продовжували компактно проживати у родовому гнізді й спільно ним володіли, а традиційні для деяких родів імена ускладнювали ідентифікацію їх окремих членів⁷⁴. Саме такі незможні шляхетичі становили своєрідну групу ризику, представників якої найчастіше оскаржували у нешляхетському походженні. Не дивно, що в деяких люблінських атестаціях прізвиська / придомки застосовували для означення себе та рідних як самі оскаржені, так і їхні свідки. Зокрема, в акті 1612 р. занотовано відмінні додаткові іменування, якими послуговувались представники роду Вежховських: спершу діда, потім і батька дедуцента спеціально згадано як „званого Сухий” („rzeczonego Suchy”, „Suchy nazwanego”), натомість серед свідків-Вежховських названий двоюрідний брат Ян Куч Вежховський. Оскільки „Сухими” іменовані два покоління предків дедуцента, а з того ж часу відомі й інші „Кучі”⁷⁵, то треба гадати, що йшлося про відапелативні прізвиська, вже усталені як придомки: ними користувалися наразі близькоспоріднені гілки Вежховських, котрі мешкали чи походили з села Вежховицьк Люблінського повіту (принаймні для свідків-Вежховських з села Вежховин у Луковському повіті жодних прозвань не застосовано). Потреба у додатковій ідентифікації для них вочевидь була настільки нагальною, що і сам дедуцент 1612 р. одного разу записаний з патронімом – Пйотр Янович, не зовсім властиво для тодішнього шляхетського іменування (принаймні в католицькій традиції).

⁷³ Вінниченко О. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства ..., 111–112.

⁷⁴ Про функціонування прізвиськ (придомків) у середовищі дрібної шляхти, що проживала в окремому регіоні, див.: Смуток І. *Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. (Шляхетські прізвиська)*, Львів, 2008, 25–32.

⁷⁵ *Rejestr poborowy województwa lubelskiego...*, 35.

Натомість в акті 1629 р. йшлося про прізвисько, котре ще не перетворилось на сталий придомок. Тут дедуцент був спершу названий як Ян Пюро Каргольчик, але далі в документі згадувався вже без цього останнього елементу свого іменування. Батько ж оскарженого Станіслав Пюро, котрий під час доведення виступив ключовим свідком, не записаний з яким-небудь прізвишком, хоча, без сумніву, мусив зватися „Каргол”⁷⁶. Зрештою на люблінських сеймиках 1614 і 1635 рр. обвинувачені та їх свідки взагалі обійшлися без прізвищ / придомків: очевидно Стемпковські та Бранвіцькі були не надто розгалуженими кланами, тож не практикували такого способу додаткової ідентифікації в межах своєї родової спільноти.

3. *Просторова локалізація* учасників *deductionis nobilitatis* доволі точно вказана в деяких люблінських сеймикових актах, і цим вони дещо вирізнялися на тлі аналогічних документів (зокрема і сеймиків інших воєводств). Причому йшлося не лише про самих дедуцентів та суто їх воєводську / повітову приналежність (про що вже згадувалось вище), але й про виставлених ними свідків-родичів. Однак якоїсь системи у таких „географічних” нотатках не існувало, тож про їх обов’язковість говорити очевидно не доводиться. Відтак в окремих сеймикових атестаціях для дедуцентів і їх рідних могли вказувати їх актуальне місце перебування (в тому числі в контексті переїздів до інших регіонів), місця проживання, розташування маєтків і родового гнізда тощо в різних комбінаціях. Найлаконічнішим виявився акт 1629 р., де конкретно вказано, звідки походить обвинувачений („зі села Пюр повіту Луковського”)⁷⁷, але для свідків жодної локалізації наведено не було.

Як вже зазначалося, в акті 1612 р. було точно вказано родовий маєток оскарженого із зазначенням воєводської і навіть парафіяльної приналежності. Останнє слід вважати регіональною традицією – локалізувати населені пункти Люблінського воєводства в межах місцевої парафіяльної структури (що виразно помітно у тодішній податковій документації⁷⁸). Водночас не менш детально вказано, звідки походила частина свідків; подекуди зазначалося і відстань від їхніх сіл до Любліна⁷⁹: „зі села Вежховиськ воєводства Люблінського, з парафії Мелгве тут під Любліном [за] дві милі відлеглої”; „зі села Вежховин повіту Луковського”; „зі села Мелгве”; „з Бжезиць, котрі теж тут під Любліном [за] кілька миль лежать”. Хоч загалом характер цих локалізацій не носив системного характеру (для деякого з рідних взагалі нічого не зазначено щодо їх „географії”), а причиною наявних уточнень послужило проживання Вежховських у різних селах Люблінщини (зокрема і з подібними назвами – Вежховиська і Вежховини)⁸⁰.

⁷⁶ Очевидно саме він – як „Stanisław Kargol” – згаданий у поборовому реєстрі Луковської землі 1621 р. в якості власника півволоки в селі Пюри-Питкі, яку обробляв інший Станіслав Пюро з Питків (Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Dział Rękopisów, sygn. 205/II, k. 14 v.; *Rejestr poborowy województwa lubelskiego...*, 178).

⁷⁷ *ASWL 1572–1632*, 351.

⁷⁸ *Źródła Dziejowe*, Warszawa, 1886, t. XIV, 408–431; t. XV, 1a–51a.

⁷⁹ *ASWL 1572–1632*, 202–203.

⁸⁰ За поборовим реєстром 1627 р. Вежховські були власниками часток (тоді або незадовго до того): в Вежховиськах – Миколай Куч і Ева, вдова Яна Куча (зі своїми синами Станіславом і Миколаєм), котрі мали ділянки (по половині півланка та загороді з ріллею) навпроти одна одної; в Малій Бихавці – Войцех і Адам; в Лазиськах – Адам; за поборовим реєстром 1621 р. у Вежховинах – Мацей з частниками (*Rejestr poborowy województwa lubelskiego...*, 35, 63, 107, 194).

Натомість в атестації 1614 р. одразу не зазначено місця походження чи проживання К. Стемпковського, однак у зізнаннях рідних його батька вказано, що дедуцент перебрався „до Литви” (тобто на територію Великого князівства Литовського, зрештою на це непрямо вказувалось і в розповіді самого К. Стемпковського про службу в литовського стольника), а його брат їхню родову маєтність „пану Янові Доманському в Невенглові відпродав”. Очевидно йшлося про село Невенглош (Niewęglosz, інакше Nieweglos), проте за тогочасними поборовими реєстрами ніхто з Доманських не сплачував податку ані тут (1621), ані в Стемпкові (1627)⁸¹, яке було родовим гніздом люблінських Стемпковських; можливо батько і брат Каспера володіли тут зовсім незначними частками⁸². Також в оповіді К. Стемпковського згадано про територіальну приналежність тестя дедуцента до Бельського повіту, треба гадати не випадково, бо саме в Підляському воєводстві, як уже зазначалось, згодом мешкав син Каспера – Адам Стемпковський.

Зрештою, в акті 1635 р. не згадано жодного населеного пункту (поза самим Любліном); учасників *deductionis nobilitatis* тут просторово ідентифіковано виключно за адміністративним устроєм. Зокрема про дедуцента двічі (на початку і в кінці документу) стверджено, що він є шляхтичем „Люблінської землі з Ужендовського повіту”, також додано, що його „предок винісся з цього краю до Сандомирського повіту і там потомок його залишився”. Щодо свідків по батьківській лінії зазначено їх приналежність до Люблінського воєводства („обивателі землі нашої, Ужендовського повіту”, „обидвох з Ужендовського повіту”), по жіночій лінії – до Сандомирського воєводства („обидвох з воєводства і з повіту Сандомирського”), лише для родичів по дідівській / бабиній лініях бракує якої-небудь просторової локалізації. Вочевидь учасники сеймика 1635 р. не потребували уточнення, звідки мав походити тодішній дедуцент, адже люблінське село Бранвічка ще з часів середньовіччя було гніздом дрібної шляхти⁸³. Але так само в тогорічному сеймиковому акті нічого не було зазначено про просторове походження позивача Анджея Маліцького, присутнього під час доведення шляхетства, хоч серед землевласників Люблінського воєводства в поборових реєстрах 1620-х років жоден Маліцький не згаданий.

Загалом можна припустити, що причинами появи цих „географічних” нотаток було, з одного боку, значне число дрібної шляхти, яка мешкала на Люблінщині (особливо в Луковському повіті), і, відповідно, необхідність її чіткішої ідентифікації (зокрема й за допомогою просторових маркерів), а з іншого боку – вже неодноразово

⁸¹ За поборовим реєстром 1627 р. Вежховські були власниками часток (тоді або незадовго до того): в Вежховиськах – Миколай Куч і Ева, вдова Яна Куча (зі своїми синами Станіславом і Миколаєм), котрі мали ділянки (по половині півланка та загороді з ріллям) навпроти одна одної; в Малій Бихавці – Войцех і Адам; в Лазиськах – Адам; за поборовим реєстром 1621 р. у Вежховинах – Мацей з частниками (*Rejestr poborowy województwa lubelskiego...*, 26, 189).

⁸² Загалом незначні володіння Стемпковських були розташовані в кількох селах Люблінського воєв. За поборовим реєстром 1627 р. вони були власниками часток (тоді або незадовго до того) в Стемпкові (Анна Марцінова, Шимон і Марцін, Павел, Пйотр), Вежховиськах (Войцех), Вільчополі (Ян, на той час покійний) і Ментові (Войцех) (*Rejestr poborowy województwa lubelskiego...*, 26, 35, 54, 60).

⁸³ Sochacka A. *Drobna szlachta w województwie lubelskim w średniowieczu*. *Rocznik Lubelski*, t. XXV/XXVI (1983/1984), 26, 27.

згадуване прагнення оскаржених у нешляхетстві привнести у процедуру доведення і, відповідно, зафіксувати документально якомога більше конкретних фактів, надаючи таким чином достовірності своєму виведенню.

4. *Спосіб життя* дедуцента мусив відповідати уявленням про „шляхетські” заняття та варіювався у певних межах, що охоплювали прийнятні для загалу шляхти моделі⁸⁴. Частіше ці згадки мали непрямий характер, були лаконічно інтегровані в початкове представлення дедуцента, зізнання свідків або у підсумковому висновку учасників зібрання. Так, в акті 1612 р. спершу згадано про походження П. Вежховського із села Вежховиськ „у воєводстві тут нашому Люблінському”, що можна потрактувати лише як його приналежність до місцевої шляхти. Однак наприкінці акту спеціально наголошено, що дедуцент „маєтність цю свою має тут між приятелями вільну, а не непевну”: це виразно мало вказувати на властивий для ранньомодерної шляхти зем’янський спосіб життя, пов’язаний із господарюванням у маєтку (власному, вільному від яких-небудь боргів, записів, зобов’язань тощо), який і провадив П. Вежховський. Можливо, що й у 1629 р. окреслення Я. Пюра „з села Пюр повіту Луковського” також містило не лише вказівку на походження або місце проживання (і, відповідно, приналежність до місцевої шляхти), але й натяк на його рустикальні заняття. На зем’янський спосіб життя вказували і згадки про незаконність посідання земських маєтностей плебеями в контексті судової справи, яка точилась проти В. Бранвіцького в Коронному трибуналі і яка зумовила його виведення на люблінському сеймику в 1635 р.⁸⁵

Однак про заняття дедуцента в сеймиковому акті подекуди подавали прямо й розгорнуто, зокрема тоді, коли описувались життєві обставини оскарженого у нешляхетстві. На сеймику 1614 р. К. Стемпковський розповів учасникам зібрання цілу історію, почавши з того, як у дванадцятирічному віці подався „від свого батька в чужі краї”. Відтак він мешкав далеко від родового гнізда, в якому так і не отримав належну йому частину батьківської маєтності (схоже, незначну). За словами батькової рідні, від Каспра кількадесят років не було звісток, тож його старший брат Ян невдовзі після смерті їхнього батька Анджея продав усю батьківську маєтність (зокрема й потенційну частку молодшого брата), а сам помер бездітним. Фактично Каспер потрапив у становище безземельного / неосілого шляхтича, що робило його вразливим – як уже згадувалося – до оскаржень у плебейському походженні, адже наявність земельних володінь на той час була підставою відмінності шляхтича від нешляхтича. До цього підводив і рід діяльності К. Стемпковського, котрий ще змолоду – за його власним твердженням, зафіксованим у сеймиковій атестації – по-господарськи служив різним панам.

Формально служба при панському чи магнатському дворі не була для шляхтича чимось невідповідним, навпаки – придворна служба рахувалась своєрідною школою життя для молоді навіть із заможних родів, однак лише для представників бідної й безземельної шляхти вона ставала усталеною життєвою практикою⁸⁶.

⁸⁴ Вінниченко О. *Життєві стратегії та ризики шляхтича Речі Посполитої в XVI–XVIII ст.* Записки НТШ, Львів, 2015, т. CCLXVIII: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін, 239–253.

⁸⁵ APL. TKL, sygn. 497, s. 2–3.

⁸⁶ Вінниченко О. *Життєві стратегії...*, 245–247.

Проте серед слуг могли бути як шляхтичі, так і плебеї, тож для останніх за тодішньою суспільною думкою (представленою у того ж Валеріана Трепки⁸⁷) служба при дворі створювала зручну можливість видати себе за шляхтича. Недаремно в сеймиковій атестації з піднесенням описано життєве „щастя” К. Стемпковського та підкреслено його шляхетний і благопристойний характер як вірного й доброго слуги: „І так його Пан Бог у тому його вправлянні⁸⁸ [в господарстві. – О. В.] благословив, що його і тепер вельможний його милість пан Кшиштоф Вєсьоловський, стольник Великого князівства Литовського, тому до господарської праці використовує, в котрому він домі як знатної і великої фамілії свої послуги здійснювати й скінчити задумав, оскільки на цьому місці зі своєю доброю славою та з пристойним задоволенням своїх послуг щедрю, як усі інші⁸⁹, отримує ласку”.

Іншим аргументом, що мав непрямо підтверджувати шляхетське походження К. Стемпковського, було одруження зі шляхтянкою Доротою Рутковською, донькою вихідця з Бельського повіту (Підляського воєводства), хоч вона, схоже, так само належала до шляхетської служби при дворі якогось пана (можливо того ж литовського стольника) і не мала земельної власності (принаймні якихось землеволодінь у посагу вона своєму чоловікові вочевидь не принесла).

5. *Благородне походження* дедуцента, здавалось би, мусила підтверджувати уся процедура сеймикового виведення і, найперше, зізнання родичів-свідків. Проте подекуди в люблінських актах на цьому факті окремо акцентувалося: „народжений є від своїх батьків, так від батька, як і від матері шляхтичів” (1612), „шляхтичем уродився від батька і матері” (1614), „він, почувуючись в тій мірі правдивим, добре народженим від батька й матері, шляхтичем” та „правдивим та з обох батьків шляхтичем” (1635)⁹⁰. Причому укладач сеймикового акту 1635 р. цими двома фразами не обмежився і після зізнань свідків додатково узагальнив, що за їх зізнаннями В. Бранвіцький був шляхтичем „правдивим, добре, згідно першоджерела Святої Римської Церкви в шлюбі народжений”⁹¹. Таке уточнення щодо батьківського шлюбу за канонами Католицької церкви було не виявом тогочасної конфесіалізації, як це могло видаватися на перший погляд (хоч протестантської шляхти в Люблінському воєводстві не бракувало⁹²), а прямою вказівкою на те, що дедуцент не був позашлюбним сином. Адже саме називання „бенкартом” стало тоді характерною формою оскарження у неблагородному походженні та безпосередньо спричиняло судовий процес нешляхетства.

У сукупності ці згадки, котрі з ініціативи дедуцентів та їх родичів-свідків потрапляли до сеймикових актів – очевидно не завжди цілеспрямовано й усвідомлено, мали прямо чи опосередковано створювати образ правдивого шляхтича, додаючи достовірності доведенню шляхетства, а водночас і відповідали їхньому баченню того, що значить бути шляхтичем.

⁸⁷ Treпка Nekanda W. *Liber generationis plebeorum...*, cz. I, 6–9.

⁸⁸ У публікації сеймикової атестації 1614 р. подано „zwracaniu” (*ASWL 1572–1632*, 217), тоді як в рукописі записано „czwiczeniu” (APL. Castr. Lubl. RMO 78, k. 97 v.).

⁸⁹ У публікації сеймикової атестації 1614 р. подано „jako i my wszyscy” (*ASWL 1572–1632*, 217), тоді як в рукописі записано „iako inni wszyscy” (APL. Castr. Lubl. RMO 78, k. 97 v.).

⁹⁰ APL. TKL, sygn. 497, s. 3.

⁹¹ Ibid. S. 10.

⁹² Romaniuk T. *Działalność polityczno-reformacyjna szlachty różnowierczej na sejmiku lubelskim w latach 1575–1648*. Rocznik Lubelski, 1975, t. XVIII, 33–49.

Присутність чи участь сторони, яка оскаржувала. Суттєвим нюансом сеймикових актів доведення шляхетства були згадки про особу, яка оскаржувала дедуцента. Найважливішою була присутність обвинувача на сеймику, що в очах шляхти вочевидь символізувало прозорість виведення і мусило підкріплювати його достовірність: якщо оскаржувач на власні очі спостерігав процедуру доведення і не висловлював протесту, то цим він легітимізував акт та ніби визнавав недоречність своїх обвинувачень. Водночас така присутність позивача була нібито продовженням змагального процесу в суді і мала стати передумовою подальшого примирення / погодження між сторонами. З іншого боку перебування на депутатському сеймику позивача не було обов'язковим (і закріпленим у праві), відтак його відсутність не могла перешкодити проведенню *deductionis nobilitatis*⁹³.

Позивачі названі фактично в усіх люблінських актах доведення (крім атестації 1614 р., коли і самого факту оскарження не було), однак про їх присутність у більшості випадків не згадувалось. У 1612 р. позивач навряд чи був на сеймику, адже до Любліна він мав їхати з віддаленого Великого князівства Литовського, тим більше, що оскаржений помер, а виводився його син (напевно вже пізніше, ніж це наказував трибунальський декрет)⁹⁴. Таким же чином у 1627 р. і процес, і згаданий позивач (в інтересах якого діяв його неназваний на ім'я „умоцований”) походили з теренів так само Великого князівства Литовського, зрештою виведення тоді було перенесене до іншого воєводства⁹⁵. Не сказано про присутність позивача і в акті 1629 р., однак про його перебування поблизу Любліна непрямо свідчить протестація, виголошена проти оскаржувача самим дедуцентом (очевидно Ян Пуро виступив із заявою безпосередньо під час сеймика, бо до люблінських гродських актів жодного акту тоді не вписано): згідно з протестацією, позивач затримав і погрожував вбити родичів оскарженого, якщо б ті наважились свідчити на користь останнього⁹⁶. І лише в акті 1635 р. на самому початку, ще до опису самої процедури, було спеціально наголошено, що представлення свідків відбувалося „в присутності самого супротивного Анджея Малицького, який в осередку нашого кола на той час був і ту ж дедукцію слухав”⁹⁷, а якогось протесту з його боку не було.

Назва документу. Хоча в усіх п'яти випадках доведення шляхетства на депутатських сеймиках у 1610–1630-х роках ідеться про однакову юридичну чинність, проте документи, видані учасниками цих сеймикових зібрань, носять різні назви (подекуди навіть в межах одного акту):

- 1612 р. – „писання” (*pisanie*) і „листовне свідоцтво” (*świadectwo listowne*)⁹⁸,
- 1614 р. – „атестація” (*atestacyja*)⁹⁹,
- 1627 р. – „атестація” (*atestacyja*)¹⁰⁰,

⁹³ Вінниченко О. Доведення шляхетства на сеймиках Руського воєводства у Вишні..., 21–22.

⁹⁴ *ASWL 1572–1632*, 202.

⁹⁵ *Ibid.*, 333.

⁹⁶ *Ibid.*, 351.

⁹⁷ APL. TKL, sygn. 497, s. 3–4.

⁹⁸ *ASWL 1572–1632*, 202, 203.

⁹⁹ *Ibid.*, 218.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 334.

1629 р. – „виведення шляхетства” (wywód szlachectwa) і „свідоцтва виведення шляхетства” (świadcstwa wyvodu szlachectwa)¹⁰¹,

1635 р. – „лист” (list)¹⁰².

Можна припустити, що певне розмаїття „самоназв” сеймикових актів могли спричинити різні чинники. По-перше, брак давньої традиції виведення шляхетства на сеймиках: для їх учасників ця процедура була відносно новою, тож для її підтвердження ще не виробився звичай видавати документи якоїсь чітко обумовленої форми, типу, структури і, відповідно, назви. По-друге, при сеймиках не діяли постійні канцелярії, ані хоча б окремі писарі, відтак не існувало й усталених писарських традицій в оформленні сеймикової документації. Очевидно, що маршалки (чи писарі або секретарі при них) могли взоруватися на акти попередніх сеймикових зібрань, але лише в тих випадках, якщо мали їх під рукою. А все-ж-таки доведення шляхетства відбувалися на сеймиках не аж так часто, щоб учасники депутатських зібрань могли мати при собі „зразок”.

Очевидно, що в називанні сеймикових актів, дотичних доведення шляхетства, – незалежно від того, який з перелічених чинників став визначальним, – мусило проявитися прагнення відобразити сутність чинностей, що занотовували й затверджували в цих документах. Проте назва „виведення шляхетства”, як можна зауважити, зустрічається не так часто. „Автори” цих сеймикових актів, вказуючи різновид документів, радше акцентували увагу на їх адресуванні комусь („лист”, „писання”, „листовне...”) або на характері чинностей, які вони підтверджували і фіксували: „свідоцтво”, „свідоцтва” чи „атестація” (полонізований варіант латинського терміну attestatio, яким тоді позначали „свідоцтва” або „зінання свідків”). Не виключено, що підготовка подібних документів покладалася на осіб, зацікавлених у них, тобто на самих дедуцентів. А ті керувалися практичними потребами, заради яких і оформлялися такі акти, підлаштовуючи їх до процедури подальшого (або ймовірного) судового процесу та фактично адресуючи суддям.

Завірення акту. Прикінцеві коробораційні формули, що їх вжито в п’яти аналізованих актах, помітно відрізняються одна від одної: „листовне свідоцтво доручили видати його милість пану [...] маршалкові на той час нашого кола, за печаткою і підписом його руки” (1612)¹⁰³; „ту атестацію йому даємо та її з підписом наших рук згідно сеймикового звичаю під печаткою уродженого пана [...], як на той час маршалка нашого кола, видали” (1614)¹⁰⁴; „доручили пану маршалкові теперішнього нашого кола, щоб нашим іменем дав йому ту атестацію з підписом своєї руки та з притисненням звиклої печатки” (1627)¹⁰⁵; „доручили його милість пану [...] маршалкові нашого кола елекції депутата, аби нашим іменем підписавши і свою печатку притиснувши, їх до люблінського тутешнього гроду подав” (1629)¹⁰⁶; „для ліпшої віри той лист підписати його милості пану маршалкові рицарського

¹⁰¹ Ibid., 351.

¹⁰² APL. TKL, sygn. 497, s. 2, 11.

¹⁰³ ASWL 1572–1632, 203.

¹⁰⁴ Ibid., 218–219.

¹⁰⁵ Ibid., 333–334.

¹⁰⁶ Ibid., 351.

кола й їх милостям панам сенаторам і земським урядникам та люблінську земську печатку прикласти доручили” (1635)¹⁰⁷. Це загалом характерно для тодішньої сеймикової документації, яка не мала жорстко детермінованого формуляру, однак така варіативність могла свідчити і про новизну / неусталеність практики укладення актів сеймикового доведення шляхетства для люблінської шляхти, і про намагання в тому чи тому конкретному випадку підсилити результати виведення. Отже, наведені короборації передбачали наступні способи завірення актів:

підписання маршалком – в усіх актах, крім атестації 1614 р. (проте загальне формулювання „з підписом наших рук” вочевидь передбачало й участь голови зібрання як одного з „нас” у підписування документу, що й сталося);

підписання учасниками зібрання – теоретично усіма (фактично ж усіма, хто був готовий це зробити, затримавшись у місці проведення зібрання після його завершення аж до моменту, коли сеймиковий акт буде укладений й начисто написаний) у 1614 р. (бо тільки так можна потрактувати згадану фразу „з підписом наших рук”: сеймикове „ми” апелювало до початкової інституційної формули „Ми, дигнітарії й рицарство...”) або тільки сенаторами й земськими урядниками в 1635 р. (хоча реально серед підписантів опинились і представники неурядничої шляхти, і урядники не з Люблінського воєводства, і не суто земські урядники);

притиснення маршалком печатки – своєї (1612¹⁰⁸, 1614¹⁰⁹, 1629¹¹⁰), „звичкої” (нею вочевидь слід вважати також особисту печатку маршалка; 1627) або „люблінської земської печатки” (1635);

подача маршалком сеймикового документу до Люблінського гроду задля облятування, тобто для дослівного вписання в актову книгу (1629).

Доручення саме маршалкові завірити документ (підписати, скріпити печаткою, облятувати тощо) було типовим для сеймикової практики в Речі Посполитій – принаймні від того моменту, коли маршалки почали відігравати важливу роль у роботі сеймикових зібрань. А маршалки на люблінському сеймику з’явилися щойно в останні роки XVI ст.¹¹¹ і тоді ж стали підписуватися під сеймиковими актами. Починаючи від 1600 р. (вперше на тодішньому депутатському сеймику)¹¹², початково нерегулярно, маршалкам стали доручати їх облятування в місцевому гроді, однак підписання і скріплення печаткою – вже з 1607 р.¹¹³ Так само й залучення до завірення сеймикових актів учасників зібрання не було чимось надзвичайним, хоча й

¹⁰⁷ APL. TKL, sygn. 497, s. 11.

¹⁰⁸ Про наявність печатки (поряд з підписом) Я. Дзержежа як маршалка під представленим для облятування актом 1612 р. зазначено у вступному канцелярському протоколі в тогорічній реляційній книзі Люблінського гроду (APL. Castr. Lubl. RMO 42, k. 509).

¹⁰⁹ У вступному канцелярському протоколі в реляційній книзі Люблінського гроду за 1650 р. згадано про печатку під поданим для облятування актом 1614 р. (APL. Castr. Lubl. RMO 78, k. 97), але не вказано про чию печатку йдеться. Оскільки про неї говориться відразу після згадки про маршалка, то це мусила бути його печатка.

¹¹⁰ Про печатку (як і підписи) під актом 1629 р. у вступному канцелярському протоколі, що передує обляті в тогорічній реляційній книзі Люблінського гроду, нічого не згадано (APL. Castr. Lubl. RMO 58, k. 740).

¹¹¹ ASWL 1572–1632, 97, 102, 105.

¹¹² Ibid., 112.

¹¹³ Ibid., 156, 157.

не настільки частим, відколи цим стали займатися маршалки, репрезентуючи загал зібрання (недаремно в документах 1627 і 1629 рр. наголошувалось, що маршалок, завіряючи їх, діятиме „нашим іменем”).

Водночас привертають увагу деякі формулювання й нюанси в розглянутих коробораційних формулах. В актах 1612, 1614 і 1629 рр. у самій короборації маршалків названо на ім'я із зазначенням урядів, які вони посідали, натомість у документах 1627 і 1635 рр. ідеться лише про „пана маршалка”. Така деперсоніфікованість однак не була чимось надзвичайним: відома низка випадків, коли в коробораціях сеймикових актів Люблінського воєводства за першу третину XVII ст. маршалок не був згаданий за іменем або, принаймні, за урядом¹¹⁴. Натомість незрозуміло чого саме стосувався вислів „згідно сеймикового звичаю” у короборації 1614 р.: йшлося про звичність підписання учасниками та скріплення маршалківською печаткою, чи лише другого елемента завірення? З останнім трактуванням мала б корелюватися тоді й згадка про „звичку” печатку в короборації 1627 р. У коробораційних формулах інших люблінських сеймикових актів така відсилка до „звичаю” траплялася, але винятково щодо їх облятації в гроді.

І зовсім неясно чому акт 1635 р. мав бути скріплений саме „люблінською земською печаткою”: в інших документах люблінського сеймика аналогічний спосіб завірення не згадано, йшлося лише про „свої” печатки маршалка або інших учасників зібрання (або приналежність печатки взагалі не уточнювалась). Відтак незрозуміло як це мало бути реалізовано, адже печатка Люблінського земського суду мусила перебувати на зберіганні в його членів. Щоправда серед учасників зібрання були присутні люблінські земські суддя й підсудок (вони підписали акт 1635 р.), але сумнівно, що печатка знаходилась постійно при комусь з них, отже завірення нею мало відбутися в приміщенні (чи й навіть під час сесії¹¹⁵) земського суду. Такий майже унікальний¹¹⁶ спосіб засвідчення акту 1635 р. явно вказував на прагнення його укладачів додатково зміцнити юридичну вагу цього документу та, ймовірно, на необхідність з практикою завірення сеймикових актів у Люблінському воєводстві.

Переходячи до розгляду субскрипцій в аналізованих люблінських актах виведення шляхетства, відзначимо, що жоден із них невідомий в оригіналі. Тож про їх реальне засвідчення можна говорити на підставі їх копій, вписаних в актові книги (чи в інші акти) і, відповідно, з певними застереженнями. Справді, акти 1612 і 1627 рр. власноручно підписали маршалки тогорічних депутатських сеймиків. Треба гадати, що так само було завірено й акт 1629 р., хоча його облята в гродську книгу відомостей про підписи не містить. Але в самому документі формула короборації зобов'язувала маршалка Станіслава Снопковського підписати й скріпити „wuwód”, а також подати до Люблінського гроду – оскільки останнє він здійснив особисто, то й у підписанні ним документу сумніватися немає підстав.

Натомість два інші документи засвідчені чималими групами шляхтичів. Для люблінської сеймикової документації загалом і для актів депутатських сеймиків зокрема

¹¹⁴ Ibid., 156, 157, 179, 199, 207, 215, 237, 240, 253, 259 etc.

¹¹⁵ Це мало ймовірно, оскільки найближчі земські судові роки, згідно з їх сеймовою ординацією 1631 р. (*VL*, t. III, 330), мали розпочатися аж 8 X 1635.

¹¹⁶ Прикласти площку земську печатку до актів виведення шляхетства наказували учасники депутатських сеймиків Плоцького воєводства в 1601 і 1606 рр. (*Wywody szlachectwa w Polsce...*, 128, 131).

це була нормальна практика. Засвідчили своїми підписами документи люблінських сеймиків: по 17 осіб – передсеймового (16 XII 1586), депутатського (11 IX 1600) і передсеймового (27 III 1607), 22 – післяелекційного (20 XII 1587), 23 – депутатського (9 IX 1591), по 26 – з'їзду (27 VI 1595) і післясеймового сеймику (15 V 1600)¹¹⁷. Однак йшлося про важливі постанови з часу безкоролів'я або рокошу, акт конфедерації, інструкцію послам до короля, податкові ухвали тощо. Така практика, коли сеймиківі документи підписувало до 10–15 учасників зібрання (включно з маршалком), зберігалась на сеймику Люблінського воєводства до 1620-х років, відтоді маршалки завіряли акти або одноосібно, або подекуди спільно з кількома сенаторами, урядниками та визначеними до писання ляуд депутатами. Лише під час безкоролів'я після смерті Сигізмунда III на люблінському передконвокаційному сеймику його постанову та інструкцію скріпили своїми підписами, відповідно, 14 і 8 осіб¹¹⁸.

Проте доведення шляхетства 1614 і 1635 рр. виділяються навіть на тлі цієї субскрипційної активності учасників люблінського сеймику. Акт 1614 р. підписало аж 25 осіб, у т. ч. воєвода, хорунжий, усі троє членів місцевого земського суду та інші урядники й рядові шляхтичі Люблінського воєводства, включно із сеймиком маршалком. Такий кількісний і якісний склад підписантів вирізняється, як бачимо, від завірення інших актів доведення та підштовхує до думки, що масове підписання мало підкріпити непереконливість (чи навіть неправдивість) аргументів К. Стемпковського, хоч у самому документі якихось порушень від процедури виведення не спостерігасмо. Однак не можна виключати, що чимале число підписів під актом доведення 1614 р. було обумовлено винятковими причинами його проведення: К. Стемпковський виводився на тогорічному сеймику за власним бажанням, фактично на випадок потенційних оскаржень його або його дітей. Тож і сеймикова атестація, яка не передбачала наступного судового розгляду та заключного декрету, в цьому випадку ставала основним і єдиним документом для дедуцента.

Хоч під актом 1635 р. вміщено менше підписів, проте на той час масове підписання сеймиківих документів вже не було таким характерним, як на початку XVII ст., тому на персональний склад його підписантів варто звернути особливу увагу. Акт 1635 р. засвідчило 15 осіб, з-поміж яких першим свій підпис поставив люблінський староста (і, одночасно, сандомирський воєвода – сенатор, хоч і не з Люблінського воєводства) Миколай Фірлей, а другим – маршалок тодішнього депутатського сеймика Збігнев Горайський. Обидва мали помітний „люблінський” досвід сеймиківання та засвідчення сеймиківих ухвал. Зокрема, М. Фірлей як місцевий староста регулярно брав участь у роботі сеймиків у Любліні та підписував (зазвичай першим) їх ляуди, починаючи від 1615 р., щоправда частіше передсеймових¹¹⁹ і післясеймових, іноді елекційних, також сеймиків часів безкоролів'я (на передконвокаційному сеймику (3 VI 1632) був обраний одночасно каптуровим суддею, ротмістром та депутатом до забезпечення Любліна). Відвідував і депутатські сеймики (у 1623 і 1627 рр. його обирали депутатом до Трибуналу; мав бути присутнім і на депутатському й одночасно післяконвокаційному сеймику 13 IX 1632), але жодного разу

¹¹⁷ *ASWL 1572–1632*, 55, 63, 77, 88, 105–106, 112, 152.

¹¹⁸ *Ibid.*, 376, 378.

¹¹⁹ Зокрема, першим підписався під інструкцією люблінського передсеймового сеймика 30 X 1635 (*APL, Castr. Lubl., RMO 64, k. 935 v.*).

не засвідчував своїм підписом їх документи¹²⁰. Активний політичний діяч і багатозразовий парламентарій З. Горайський у той період виконував функції маршалка реляційного сеймику (3 I 1628) і підписав його постанову, та передсеймового сеймику (26 VI 1634), обраний послом на сейм на передсеймових сеймиках (23 X 1629 і 15 XII 1634)¹²¹, брав участь у передконвокаційному сеймику (3 VI 1632) і тоді був обраний до складу каптурового суду та підписав сеймову постанову й інструкцію послам на сейм¹²², на депутатському сеймику (12 IX 1633), постанову якого завірив своїм підписом, включений до складу воєводської комісії для розрахунку з податків¹²³. Також З. Горайський був трибунальським депутатом у 1627/1628 (від Волинського воєводства) і в 1638/1639 (від Люблінського воєводства) роках¹²⁴.

Третім серед підписантів виявився єдиний з-поміж них центральний урядник – коронний підстолий Пйотр Данилович¹²⁵, який посідав у Люблінському воєводстві негородове Парчевське староство¹²⁶. В 1622 і двічі в 1628 рр. його обирали послом на сейми від люблінського сеймика¹²⁷ (згодом був обраний ще в 1635¹²⁸ і 1636 рр.)¹²⁹, натомість про його участь в роботі місцевих депутатських сеймиків і підписання сеймових актів нічого невідомо.

Шість наступних підписів поставили урядники, які постійно чи тимчасово виконували судові функції або були причетні до судочинства в Люблінському воєводстві. Четвертим і п'ятим підписалися посадовці Люблінського земського суду, суддя Ян Дзержек¹³⁰ і підсудок Даніель Венглінський¹³¹, з яких перший постійно згадувався в сеймових актах від початку XVII ст., а другий – вже від 1620-х років. У тому ж 1635 р. вони обоє були серед депутатів, котрі (поряд з маршалком) скріпили своїми підписами постанову післясеймового сеймику 24 квітня¹³², а люблінський підсудок ще й маршалкував на минулорічному депутатському сеймику¹³³.

¹²⁰ ASWL 1572–1632, 219, 234, 237, 252, 259, 261, 267, 268, 292, 318, 334, 336, 341, 372, 373, 374, 375, 376, 378, 379, 386.

¹²¹ M. Ujma. *Sejmik lubelski 1572–1696*, Warszawa, 2003, 236, 249.

¹²² ASWL 1572–1632, 334–335, 352, 373, 375, 376, 378.

¹²³ APL. Castr. Lubl. RMO 62, k. 1083, 1084; Kupisz D. *Zbigniew Gorajski (1596–1655). Studium z dziejów szlachty protestanckiej w Małopolsce w pierwszej połowie XVII w.*, Warszawa, 2000, 44–58.

¹²⁴ *Deputaci Trybunału Koronnego...*, cz. II, 75, 147; Вінниченко О. *Депутати Коронного трибуналу 1632–1647 рр.* Вісник Львівського університету, 2009. Серія історична, вип. 44, 298.

¹²⁵ Займав уряд коронного підстоля в 1634–1635/1636 рр. (*Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziela, T. Nowakowski, E. Opałiński, G. Rutkowska, T. Zielińska, Kórnik, 1992, 133, 164).

¹²⁶ П. Данилович отримав Парчевське староство за королівським консенсом від свого батька в 1621 р. (*Herbarz polski*, 1901, cz. I, t. IV, 89).

¹²⁷ ASWL 1572–1632, 279, 337, 342.

¹²⁸ APL. Castr. Lubl. RMO 64, k. 933.

¹²⁹ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 248, 249.

¹³⁰ Посідав уряд люблінського земського судді в 1628–1638 рр. (*Urzednicy województwa lubelskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. W. Kłaczewski i W. Urban, Kórnik, 1991, 46, 109; W. Dobrowolska. *Dzierżek Jan h. Neczuja, Polski Słownik Biograficzny* (далі – PSB), Kraków, 1948, t. VI, 160).

¹³¹ Посідав уряд люблінського земського підсудка в 1628–1646 рр. (*Urzednicy województwa lubelskiego...*, 41, 131).

¹³² APL. Castr. Lubl. RMO 64, k. 329.

¹³³ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 236.

Шостим поставив свій підпис урядник із сусіднього Белзького воєводства – тамтешній стольник Станіслав Віотеський (Ветеський)¹³⁴, але заангажований до участі в роботі як белзького¹³⁵, так люблінського сеймика. Саме в Любліні він був обраний трибунальським депутатом на цьому депутатському сеймику 1635 р.¹³⁶ (згодом у 1648 р. він був маршалком люблінського післяконвокаційного сеймика¹³⁷).

Сьомий і восьмий підпис належить люблінським городським урядникам (відповідно підлеглим М. Фірлея) Кшиштофу Матчинському та Якубу Понятовському. Перший з них, хоч і підписався як земський коморник, одночасно виконував обов'язки й віцесгерента (фактично заступника старости¹³⁸) Люблінського гроду¹³⁹, раніше лише завіряв своїм підписом сеймикові акти в 1615 і 1632 рр.¹⁴⁰ Я. Понятовський, на той час місцевий підстароста, вперше вказаний серед підписантів постанови післясеймового сеймика в 1614 р., а відтоді постійно брав участь у роботі місцевих сеймикових зібрань: зокрема маршалкував в 1617, 1621, 1627, 1632 і 1634 рр.¹⁴¹, у 1631 р. обраний депутатом до Трибуналу, своїм підписом завіряв не менше 10 сеймикових документів¹⁴², а на початку 1635 р. був послом на сейм¹⁴³ (також восени того ж року виконував обов'язки шафаря Люблінського воєводства¹⁴⁴).

Дев'ятим акт підписав Єжи Слупецький, на той час посідач негородового Пільзненського староства в сусідньому Сандомирському воєводстві, але так само зв'язаний з Люблінським воєводством (був сином люблінського каштеляна і згодом сам зайняв цей уряд)¹⁴⁵. Хоча частою участю в роботі тутешнього сеймику він ще не встиг відзначитися (мав у 1635 р. близько 20 років), відомо лише про виконання маршалківських функцій на післякоронаційному сеймику в Любліні в 1633 р. (згодом неодноразово був сеймиковим маршалком і послом, загалом по чотири рази)¹⁴⁶.

¹³⁴ Посідав уряд белзького стольника з 1626 р. (*Urządnicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek i R. Szczygieł, Kórnik, 1992, 66, 274).

¹³⁵ Обраний послом на сейм від Белзького воев. на осінній сейм 1627 р. (Biblioteka Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich we Wrocławiu. Oddział rękopisów, sygn. 15964, t. I, vol. 1: *Lauda sejmikowe bełskie 1572–1673*. Nr 84).

¹³⁶ *Deputaci Trybunału Koronnego...*, cz. II, 127; Вінниченко О. *Депутату Коронного трибуналу 1632–1647 рр.*, 296.

¹³⁷ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 238.

¹³⁸ Про уряд городського віцесгерента та його функції див.: Łosowski J. *Kancelaria grodzka chełmska od XV do XVIII w. Studium o urzędzie, dokumentacji, jej formach i roli w życiu społeczeństwa staropolskiego*. Lublin, 2004, 102–103.

¹³⁹ Саме в такій якості, як люблінський земський коморник і городський віцесгерент, він з'явився до городського уряду на наступний день після депутатського сеймика 1635 р. (APL. Castr. Lubl. RMO 64, k. 798 v.).

¹⁴⁰ *ASWL 1572–1632*, 219, 375.

¹⁴¹ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 234–236.

¹⁴² *ASWL 1572–1632*, 215, 239, 240, 261, 267, 269, 273, 274, 320, 322, 364, 376, 378, 381, 386. Зокрема підписався під інструкцією люблінського передсеймового сеймика 30 X 1635 (APL. Castr. Lubl. RMO 64, k. 935 v.).

¹⁴³ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 249.

¹⁴⁴ APL. Castr. Lubl. RMO 64, k. 922–922 v.

¹⁴⁵ Gmiterek H. *Stupecki Jerzy Stanisław h. Rawa*, PSB, Warszawa; Kraków, 1999–2000, t. XXXIX, 107–109.

¹⁴⁶ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 236, 238–239, 250–251, 254, 256.

Щоправда й під актом 1635 р. Є. Слупецький підписався як актуальний депутат від Люблінського воєводства на Коронний трибунал¹⁴⁷: оскільки трибунальська сесія ще тривала й засідала саме в Любліні¹⁴⁸, його прибуття на сеймик було цілком закономірним і не вимагало від нього жодних логістичних зусиль.

Серед наступних підписантів фігурують четверо представників неурядницької шляхти, про активність яких на люблінському сеймиковому форумі до 1635 р. (або й пізніше) мало що відомо. Зокрема щодо участі Марка Звяртовського в люблінських сеймиках до 1635 р. наявні лише непрямі вказівки (в 1628 р. він був поборцею), його публічна діяльність набула значущості вже в пізніший період¹⁴⁹. Миколай Любенєцький щойно на депутатському сеймику 1641 р. був обраний маршалком (згодом у 1651 р. – послом на сейм)¹⁵⁰. Северин Ожаровський згаданий лише раз (у маніфестації з приводу люблінського оказовання 1622 р.)¹⁵¹, а Миколай Щекоцький взагалі не фігурує в сеймикових актах.

Останніми акт 1635 р. підписали двоє посадовців – не з-поміж земських урядників, а з числа призначуваних чи тимчасово обраних. Люблінський граничний коморник Фелікс (Щенсн) Іздебський був підлеглим тодішнього люблінського підкоморія Адама Носковського (чий підпис можна побачити під атестацією 1614 р.¹⁵²), а ще недавно перебував на уряді луковського гродського писаря (саме в такій якості він брав участь у передконвокаційному сеймику 3 VI 1632¹⁵³). Поборця Ян Іжицький був обраний збирачем податків у 1634 і 1635 рр.¹⁵⁴, а в раніших сеймикових актах зафіксований лише один раз – як підписант тієї ж атестації 1614 р.¹⁵⁵

Склад осіб, які завірили своїми підписами акт виведення шляхетства в 1635 р., можна вважати ідеальним з практичної точки зору: місцеві староста й підстароста, судові урядники, актуальний і майбутній трибунальські депутати, поборця, парламентаристи та сеймикові активісти, а також маршалок і кілька пересічних учасників сеймику – такий набір свідків не мав викликати сумнівів у правдивості й публічності здійсненого доведення шляхетства скрізь, де б акт про це пред'являв дедуцент (і в місцевих земському чи гродському урядах, і в Трибуналі). Така ідеальність може видатися результатом цільової мобілізації названих представників люблінського шляхетського соціуму або для участі в депутатському сеймику, або спеціально для завірення *deductionis nobilitatis*, відтак і намаганням зміцнити непевне виведення. Однак насправді могло йтися лише про специфіку люблінських

¹⁴⁷ Згодом ще раз представляв Люблінське воєводство у складі Трибуналу в 1645/1646 р. (Вінниченко О. *Депутати Коронного трибуналу 1632–1647 рр.*, 320).

¹⁴⁸ За рішенням сейму 1623 р. малопольська каденція Трибуналу мала завершувати свою роботу 4 X (Bednaruk W. *Trybunał Koronny...*, 132).

¹⁴⁹ *ASWL 1572–1632*, 336, 348; Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 170, 240.

¹⁵⁰ Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 337, 250.

¹⁵¹ *ASWL 1572–1632*, 277.

¹⁵² *Ibid.*, 219.

¹⁵³ *Ibid.*, 375.

¹⁵⁴ Усього виконував обов'язки поборці дев'ять разів впродовж 1634–1644 і 1648 рр. (Ujma M. *Sejmik lubelski...*, 144, 145, 259).

¹⁵⁵ *ASWL 1572–1632*, 219.

сеймикових практик: написання розлогого акту доведення шляхетства вимагало часу, тож завірити його могли ті учасники, які довше затримувались у місці проведення зібрання. Природньо, що ними в першу чергу виявились посадовці, пов'язані з тамтешніми повітовими судами / урядами, суддя-депутат Трибуналу, який власне тоді засідав у люблінській ратуші, поборця, котрий займався збором податків, а також очевидно ті шляхтичі, що мали тут свої справи (зокрема в тих самих місцевих судах чи Трибуналі) або приватні підстави затриматися в Любліні.

Достовірність акту доведення і представленого родоводу. У випадку будь-якого доведення шляхетства його вірогідність може викликати запитання вже хоча б з огляду на сам факт оскарження конкретної особи у плебейському походженні. Щоправда тут слід розрізняти достовірність актів *deductionis nobilitatis* як чинностей, що відбувалися під час депутатських сеймиків, та як виданих останніми документів. Власне документальна автентичність розглянутих люблінських актів *deductionis nobilitatis* нібито не повинна викликати сумнівів, бо на користь цього вказували їх внутрішня будова, завірення й актикація: загалом вони мали характерні для сеймикової документації форму й ознаки, були підписані маршалками або групами учасників зібрання та облятовані до місцевих гродських актів чи включені до складу судового вироку. Відтак з формальної точки зору жодне з п'яти розглянутих люблінських доведень не повинно викликати сумнівів, бо ці виставлені як їх результат документи однозначно свідчили на користь приналежності дедуцентів до шляхти (навіть атестація 1627 р., коли до виведення не дійшло, але оскаржений своєю готовністю публічно продемонстрував спроможність підтвердити своє шляхетство). Однак це ще не означає, що описані в них чинності та викладені в них факти є абсолютно правдивими, а особи, котрі виводились на люблінських депутатських сеймиках, дійсно належали до шляхетського стану.

З одного боку, проходження тим чи іншим шляхтичем процедури сеймикового доведення шляхетства мало засвідчити, що оскарження його в неблагородному походженні були безпідставними. Для цього *deductionis nobilitatis* і було переведене із судової зали на сеймиковий форум, щоб надати виведенню максимальної відкритості й наочності та унеможливити ймовірні кулуарні домовленості, які дозволяли плебеям „підшиватися” під шляхетство. З іншого боку, такою ж була і мета тих плебеїв, якщо вони наважувались підтвердити своє фіктивне „шляхетство” через сеймик за сприяння впливових патронів з числа магнатів і заможної шляхти, а такі прецеденти відомі¹⁵⁶. Тож у випадку якихось правових невідповідностей, як би такі мали місце у родоводі чи біографії дедуцента з сумнівним походженням, отриманий ним сеймиковий акт (сам по собі автентичний) мав їх приховати чи замовчати. Як вже почасти зазначалось, з формально-документальної сторони такими невідповідностями, що вказували на ймовірні маніпуляції чи навіть фальсифікації під час виведення шляхетства, могли бути завірення документу самим маршалком (1612, 1627, 1629) або, навпаки, надміру численною групою учасників сеймику (1614, 1635), вписання документу в актові книги місцевого гродського уряду через багато років після проведення сеймику (1614), відмінності у датаційній

¹⁵⁶ Вінниченко О. *Шляхетські сеймики і шляхтичі, котрі не були шляхтою (Нотатки на полях „Libri chatorum” Валеріана Трепки)*, Записки НТШ, Львів, 2010, т. ССLX: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін, кн. 1, 176–188.

клаузулі атестації щодо виведення шляхетства та іншої ляди того ж депутатського сеймику (1627)¹⁵⁷, надто лаконічний чи-то узагальнено-формалізований виклад зізнань свідків (1612), а з процедурної сторони – відсутність судових підстав для виведення (1612, 1614), фактична неосілість дедуцента в Люблінському воєводстві (1614, 1627), невідповідне число свідків (1612, 1629) або неприбуття частини з них (1629), непередставлення дедуцентом майнових документів (1629) тощо. Проте усі ці моменти можна трактувати двозначно, як проти, так і на користь дедуцентів.

Найпереконливішим із п'яти (фактично з чотирьох реалізованих) люблінських *deductionis nobilitatis* виглядає виведення в 1635 р. В. Бранвіцького, який виставив відповідну кількість родичів-свідків (пропорційно з різних гілок), а їх свідчення, як і інші нюанси доведення, були належно описані у формально бездоганному сеймиковому акті, завіреному чималим і репрезентативним числом учасників зібрання та пізніше включеним у склад трибунальського декрету (вочевидь позитивному для оскарженого). Але власне проти Бранвіцького (і тільки щодо нього з-поміж люблінських дедуцентів), щоправда називаючи його Яном, свідчив знавець фальшивих „шляхтичів” Валеріан Трепка. У своїй „*Liber generationis plebeanorum*”, більше відомій як „Книга хамів”, він занотував: „Бранвіцький назвався Ян. Той з'явившись звідкись, купив ділянку в селі Хажовіцах, від Сандомира півтори милі. Його в Сандомирській землі за хлопа всі мають і публічно то йому закидають. Випросив був по ньому кадук пан Маліцький з Маліц в Сандомирській землі, син пана Войцехів, Наленч зветь його Московський, року 1635 підкупив Бранвіцьких з Луковського повіту, що його за родича прийняли”¹⁵⁸. Звичайно ставитися обережно до такої інформації про Бранвіцьких змушує пліткарський характер записів В. Трепки, який міг отримати її власне від оскаржуючої сторони. Тим більше, що стосовно дедуцента відомо і про наявність у нього землеволодінь у Люблінському воєводстві¹⁵⁹, і про записи саме щодо Войцеха та його нащадків як шляхтичів в актових книгах Сандомирського воєводства¹⁶⁰, куди той перебрався (як і вказано в сеймиковому акті 1635 р.¹⁶¹). Однак казус В. Бранвіцького та його виведення на люблінському сеймику демонструє, наскільки неоднозначною може бути відповідь на питання щодо достовірності кожного сеймикового акту доведення шляхетства та представленого в ньому родоводу.

Висновки. П'ять розглянутих (фактично навіть чотири) випадків доведення шляхетства становлять недостатньо репрезентативну джерельну базу для категоричних висновків стосовно здійснення цієї публічної чинності на сеймику Люблінського воєводства в першій третині XVII ст. Проте навіть на підставі цих кількох актів проглядаються певні тенденції у місцевих практиках *deductionis nobilitatis*, специфіку яких слід вбачати у тому, що Люблін був місцем проведення малопольської сесії Коронного трибуналу – судової інстанції, яка „спеціалізувалась” на остаточному вирішенні справ оскаржених у нешляхетстві.

¹⁵⁷ Різниця у формулюваннях щодо місця проведення зібрання та способів датування вказує, що написанням цих двох документів займалися різні особи, а маршалок вочевидь лише підписував їх (*ASWL 1572–1632*, 333–334).

¹⁵⁸ Treпка Nekanda W. *Liber generationis plebeanorum...*, cz. I, 66.

¹⁵⁹ *Rejestr poborowy województwa lubelskiego...*, 91.

¹⁶⁰ Wielądek W. *Heraldyka, czyli opisanie rodziny i krwi związku szlachty polskiej y W. X. Litt. z ich herbami*. Warszawa, 1794, t. II, 666–667.

¹⁶¹ APL. TKL, sygn. 497, s. 10.

По-перше, вісім випадків (п'ять актів і три згадки) складають надто малу статистику доведень шляхетства на щорічних депутатських сеймиках навіть за тричотири десятиліття. Особливо для такого воєводства, як Люблінське, де проживало чимало дрібної шляхти (насамперед у Луковському повіті), яка часто-густо обробляла землю власними силами і за способом життя нагадувала підданих селян, відтак легко могла наразитися на нагану шляхетства. Пояснення незначного числа джерельних згадок можуть бути різними. Або дедуценти, які доводили своє шляхетство на сеймику в Любліні, не вважали за потрібне вписувати отримані сеймові атестації в книги місцевих судів (куди зазвичай їх подавали в інших воєводствах, а одразу актикували їх у трибунальські книги чи чекали, коли справа буде остаточно вирішена і, відповідно, сеймовий акт буде зафіксований вже у складі підсумкового трибунальського декрету (це було економніше й з точки зору витрат на облятування). Або місцеві шляхтичі, добре обізнані з тим, як Трибунал розглядав подібні справи, не надто поспішали оскаржувати один одного у нешляхетстві, бо розуміли, що безпідставні обвинувачення не матимуть бажаного результату, а фіктивне оскарження не так сильно зашкодить опонентові (приміром, на відміну від наганених з інших воєводств, мешканцям Люблінського воєводства не доводилось долати довгої дороги, щоб потрапити на трибунальську сесію). Недаремно у кількох з відомих випадків позивачі походили з інших воєводств Корони чи-то навіть з Великого князівства Литовського, та й позвані, уродженці або вихідці з Люблінщини, також вже проживали поза її межами.

По-друге, учасники люблінських сеймиків проявляли напрочуд лояльне ставлення до бажаних виводитися, вирізняючись цим навіть на тлі назагал доброзичливого прийняття сеймикуючою шляхтою коронних воєводств обвинувачених у нешляхетстві. Готовність люблінської шляхти (у т. ч. урядників і дигнітаріїв) витрачати свій час на доведення шляхтичів, причому навіть тих, котрі особисто не були оскаржені в суді (відмову отримували хіба що вихідці з інших воєводств), та ігнорувати відсутність частини свідків чи інші відхилення від процедури була так само обумовлена близьким знайомством з трибунальськими процесами. З реєстрів справ *deductionis nobilitatis*, які укладались для кожного воєводства на щорічних сесіях Трибуналу, нескладно було усвідомити, наскільки часто такі справи розглядалися, та зрозуміти, що під оскарженням міг опинитися фактично будь-який шляхтич – незалежно, чи належав він до старожитнього роду, а чи ні.

По-третє, люблінські акти *deductionis nobilitatis* відзначалися певним розмаїттям як форми самих документів (навіть щодо їх іменування), так і вміщених у них описів сеймового доведення, зокрема у детальному чи лаконічному представленні свідків та переказі їхніх зізнань. Очевидно такий брак документальної однотайності спричинило не лише те, що „авторами” актів окремих сеймиків були різні особи. Опис у документах процедури віддзеркалював справжню її варіативність, зокрема різноманітні комбінації свідків-родичів, способи їх свідчення чи-то опитування. А оскільки порядок сеймового доведення шляхетства не був чітко регламентований, то люблінська шляхта поводитися цілком співзвучно зі шляхтою інших воєводств, залишаючи на власний розсуд питання, як у кожному конкретному випадку дедуцент мусив доводити своє походження і яких доказів для цього достатньо. Ймовірно, тут так само проявилась обізнаність із трибунальськими практиками місцевих шляхтичів, котрі знали, наскільки інформативними мають

бути сеймикові атестації для позитивного вирішення справ щодо шляхетства. Тим більше, що просторова близькість Трибуналу давала виняткову можливість легко підтвердити під час судового процесу будь-які нюанси доведення, яке раніше відбулось на депутатському сеймику тут же в Любліні.

ДОДАТОК*

1635 р., вересня 10. Люблін. – Акт доведення шляхетства Войцехом Бранвіцьким, виставлений депутатським сеймиком Люблінського воєводства

My rada, dignitarze, vrzedenicy y ryczerstwo wszitko woiewodztwa Lubelskiego, na dzien dzisiejszy obierania deputata na trybunał generalny koronný zgromadzeni, oznaymuujemy tym listem naszym, jz oczywiscie przyszedzy w posrodek koła naszego slachetny pan Woyciech Branwicki, szyn niebosczyka slachetnego pana Macieią Branwickiego, obywatel nasz, ziemie lubelskiey, s powiatu vrzendowskiego, opowiedział się nam, jz mu w pewney sprawie, którą mą *ad instan[tiam] instigatoris Sacr[ae] Regiae M[aiesta]tis et eius delatoris g[e]n[er]osi Andreae Maliczki* na trybunał lubelski, *causa et actio est instituta pro eo, quod ipse in cont[ra]rium statutoru[m] et const[ituti]onum Regni de plebeis sancitor[um], bona t[e]rr[est]ria possidet, et non verrendo paenas contra tales descriptas, existens plebeius, et plebeia conditione ortum suum ducens, sese // (s. 3) pro nobili gerit, bonaq[ue] t[e]rr[est]ria jure her[edita]rio ad instar nobiliu[m] tenet et possidet*, jako o tym szerzey tey sprawy pozew pozywa, na trybunał lubelski pozwał, dekretem tego trybunału lubelskiego *post varias juris instanci[as] vltimarie nakazane, inhaerendo const[ituti]oni coron[ation]is, deductionem suae nobilitat[is] juxta praesciptum statut[um] et hoc in conuentu ellection[is] deputat[i] pal[atina]tus lublin[ensis], ex qua¹⁶² se oriundu[m] allegauit, Lublini proxim[e] cellebran[do], et terminum post celebrationem conuentus praefati tamze na trybunał lubelski stronom zachowano, jako o tym decret trybunalski lubelski, nam autentýcz[n]e pokazany, szerzey obmawia.*

Przeto on, poczuwaiącz sie w tey mierze prawdziwem, dobrze vrodzonym z oycza y matki, bydz slachcicem y czyniacz doszyc decretowy tribunalskie[mu] lubelskie[mu] *in praesentia // (s. 4) ips[ius]met obycentis Andreae Maliczki*, w posrzodku koła naszego na ten czas bendaczego y teży deductyey słuchaiącego, zstawił swiadki *de lineis paterna et materna et auuis¹⁶³*, powinnych szwych, słachciczow nam dobrze znaiomych, *ad probanda[m] sua[m] nobilitat[em]*, proszacz, abychmý ich *testimonia* o vrodzeniu iego wysłuchali y jego bydz prawdziwym słachciczem ziemie lubelskiey s powiatu vrzendowskiego oswiadczyli, czosmy, prawem pospolitem bendacz obowiazani, chentnie vczynili, wywiodł tedy *n[obi]litem suam* przerzecony pan Woyciech Branwicki.

Naprzod stawił *ex linea paterna* slachetne, wiary godne obywatele ziemie naszej, powiatu vrzendowskiego, nam dobrze znaiome, pana Stanisława Branwickiego, brata szwego od stryiecznych strýiecznego, a // (s. 9) ocziecz tego Stanisława Jendrzey Branwicki był stryiecznym rodzonym bratem panu Macieiowý Branwickiemu, oýcu przerzeconego pana Woyciecha Branwickiego, pozwanego, zstawił tesz y pana Jarosza Branwickiego, szyna

* При публікації документу зберігаємо оригінальне написання тексту, лише модернізуємо пунктуацію, уніфікуємо вживання великої / малої літери та розбиваємо на абзаци. У квадратних дужках подаємо скорочені, пошкоджені й реконструйовані фрагменти.

¹⁶² Так у рукописі. Має бути quo

¹⁶³ Так у рукописі. Має бути auis

niebosczyka pana Mikołaja Branwickiego, który Jarosz poszedł od slachetnego pana Mikołaja Branwickiego, brata stryiecznego oycza tegosz pana Woyciecha Branwickiego, a swego szynowcza, obudwu s powiatu vrzendowskiego, *ex armis vulgo dictis* Niecznia.

Potým zstawił *ex linea materna* slachetnych pana Piotra Gorzkowskiego, wuia swego rodzonego, y drugiego pana Władysława Gorzkowskiego, stryiecznego, obadwu z woiewodztwa y s powiatu sendomirskiego, *de armis* Ostoia.

Na ostatek *de auuis*¹⁶⁴ *ex linea auiali paterna* stawił slachetnego pana Jana Rze // (s. 10) czyckiego, ktorego baba Anna Rzecicka vrodziła Mikołaja Branwickiego, dziada tego Woyciecha Branwickiego, *ex armis dictis* Wieniawa. Zstawił potým *ex linea auiali materna* pana Jachima Mozgawę, *de armis* Osmorog, ktorego zrodziła Krystyna Borzykowska, *ex armis* Łozdia, a oycza iego pana Jana Mozgawę Jadwiga Gorzkowska, ciotka rodzona *deducentis*.

Ktorzy w posrodek koła naszego zstawiwszy sie *sub conscientia* zeznali y kazdy z nich z osoby swoiey zeznał, iz przereceony pan Woyciech Branwicki iest prawdziwem, dobrze, *juxta ortu[m] Sanctae Rhomanae Eccl[ess]iae matrimonialiter* vrodzony, z oycza, z matki y dziadow slachcizem y powinnem ich, wyzey mianowanych, ktorego przodek wyniosł sie z tego kraiu do powiatu sendomirskiego y tam potomek iego został.

Tenze pan Woyciech Branwicki w tymze kole naszym pokazal zarasz // (s. 11) dostateczne documenta y dispositę przodkow szwoych y swoie. Przeto my dostatecznie *testymonia* ich wysłuchawszy y prawa examinowawszy przereceonego pana Woyciecha Branwickiego prawdziwem *ex vtrisque[ue] parentibus* slachcizem ziemie naszey lubelskiey, powiatu vrzendowskiego, oswiadczamy¹⁶⁵ y do wiadomosci kazdego tym listem naszym obiasniamy, na czo dla lepszey wiary ten list podpisacz jego m[o]sci panu marszałkowi koła ryczerskiego y ich m[o]sciom panom senatorom y vrzendnikom ziemskie[m] y pieczecz ziemska lubelska przyłozycz zlecielismy.

Działo sie w Lublinie w kole ryczerskim na ellectyey deputata, złożonem w poniedzialek blisko po swiecie Narodzenia Naswietszey Dziewicze Panny Maryey roku Panskiego tysiacz szescset trzydziestego // (s. 12) piatego.

Mikołaj Firley na Dambrowiczy, woiewoda sandomirski, starosta lubelski.

Zbigniew Gorayski z Goraia, marszałek seymiku electyey deputata woiewodztwa lubelskiego, ręka własna.

Piotr Daniłowicz, podstoli koronny.

Jan Dzierzek z Skrzyncza, sędzia ziemski lubelski.

Daniel Weglinski, podszedek lubelski.

Sta[nisław] Wioteski z Modliborzycz, stolnik bełski, *m[anu] p[ropria]*.

Krzystoph Matczynski, komornik ziemski lubelski.

Jakub Poniatowski, podstarosci lubelski, *m[anu] p[ropria]*.

Jerzy Słupecki s Konar, starosta pilzninski, deputat woiewodztwa lubelskiego, *m[anu] p[ropria]*.

Marek Zwiartowski, *m[anu] p[ropria]*.

Mikołaj Lubieniecki.

Seueryn Ozarowski, *m[anu] p[ropria]*.

Mikolaj Szczekocki z Scekozina Odrowasz, *m[anu] p[ropria]*.

¹⁶⁴ Так у рукописі. Має буту auis

¹⁶⁵ В рукописі помилково осwiadczamy

Sczeszny Izdebski, komornik graniczny lubelski.
Jan Izzycki, poborcza lubelski, *m[anu] p[ropri]a*.

APL, zesp. 16: Trybunał Koronny Lubelski, sygn. 497, s. 2–4, 9–12. Копія у складі трибунальського декрету (дутка).

Переклад:

Ми рада, достойники, урядники та усе рицарство Люблінського воєводства, на сьогоднішній день обрання депутата на коронний генеральний трибунал зібрані, сповіщаємо тим нашим листом, що явно прийшовши в осередок нашого кола пан Войцех Бранвіцький, син небіжчика шляхетного пана Мацея Бранвіцького, обиватель наш, землі Люблінської, з повіту Ужендовського, оповідав нам, що йому в певній справі, яку [він] має за позовом інститатора Священного Королівського Маєстату та того позивача уродженого Анджая Малицького на люблінський трибунал, справа і процес є закладені щодо того, який сам у непорі [до] статутів і конституції Королівства, ухвалених про плебеїв, земські маєтки посідає, і не несучи кари проти таких описані, будучи плебеєм і плебейським станом початок свій ведучи, себе за шляхтича видає, також земські маєтки дідичним правом на взірць шляхтичів тримає й посідає, як про це ширше тієї справи позов позиває, на люблінський трибунал позвав, декретом того люблінського трибуналу після різних права провадження остаточно наказано, наслідуючи конституцію коронації, доведення свого шляхетства згідно згаданого статуту і тут на сеймику обрання депутата Люблінського воєводства, від якого себе уродженцем призначає, в Любліні найближче відбуту, і термін після зібрання сеймика вищезгаданого там само на люблінський трибунал сторонам збережено, як про то люблінський трибунальський декрет, нам автентично показаний, ширше обумовлює.

Відтак він, почувуючись в тій мірі правдивим, добре народженим від батька й матері, шляхтичем і, чинячи досить люблінському трибунальському декретові в присутності самого супротивного Анджая Малицького, який в осередку нашого кола на той час був і ту ж дедукцію слухав, виставив свідків з лінії батьківської і материнської і дідів, своїх родичів, шляхтичів, нам добре знайомих, для доведення свого шляхетства, прохаючи, щоб ми їх зізнання про його походження вислухали і його правдивим шляхтичем Люблінської землі з Ужендовського повіту оголосили, що ми, посполитим правом будучи зобов'язані, охоче вчинили, вивів тоді своє шляхетство названий пан Войцех Бранвіцький.

Насамперед ставив з батьківської лінії шляхетні, віри гідні обивателі нашої землі, Ужендовського повіту, нам добре знайомі, пана Станіслава Бранвіцького, свого брата від стрієчних стрієчного, а батько того Станіслава Єнджей Бранвіцький був стрієчним рідним братом пану Мацейові Бранвіцькому, батькові згаданого пана Войцеха Бранвіцького, позваного, виставив також і пана Яроша Бранвіцького, сина покійника пана Миколая Бранвіцького, котрий Ярош пішов від шляхетного пана Миколая Бранвіцького, стрієчного брата батька того ж пана Войцеха Бранвіцького, і свого племінника, обидвох з Ужендовського повіту, з гербом по посполитому званим Нечня.

Потім виставив з материнської лінії шляхетних пана Пйотра Гожковського, свого рідного вуя, і другого пана Владислава Гожковського, стрієчного [вуй], обидвох з воєводства і з повіту Сандомирського, з гербом Остоя.

Насамкінець від дідів, з дідівської батьківської лінії ставив шляхетного пана Яна Жечицького, котрого баба Анна Жечицька народила Миколая Бранвіцького, діда того Войцеха Бранвіцького, з гербом званім Венява. Виставив потім з дідівської материнської лінії пана Яхима Мозгаву, з гербом Осморог, котрого народила Кристина Божиковська, з гербом Лодзя, а його батька пана Яна Мозгаву [народила] Ядвіга Гожковська, рідна тітка дедуцента.

Котрі в середину нашого кола з'явившись, під сумлінням зізнались і кожен з них від своєї особи визнав, що згаданий пан Войцех Бранвіцький є правдивим, добре, згідно *першоджерела Святої Римської Церкви в шлюбі* народжений, з батька, з матері й дідів шляхтичем і родичем їх, вище названих, котрого предок виїсся з цього краю до Сандомирського повіту і там потомок його залишився.

Той же пан Войцех Бранвіцький у тому ж нашому колі показав відразу достатні документи та диспозиції своїх предків і свої. Відтак ми, достатні їх *зізнання* вислухавши і права екзаменувавши, згаданого пана Войцеха Бранвіцького правдивим *та з обох батьків* шляхтичем Люблінської нашої землі, Ужедовського повіту, засвідчуємо і до відомості кожного тим нашим листом роз'яснюємо, на що для ліпшої віри той лист підписати його милості пану маршалкові рицарського кола й їх милостям панам сенаторам і земським урядникам та люблінську земську печатку прикласти доручили.

Діялося в Любліні у рицарському колі на елекції депутата, скликаному в понеділок невдовзі після свята Народження Найсвятішої Дівиці Панни Марії року Божого тисяча шістсот тридцять п'ятого.

Миколай Фірлей на Домбровиці, сандомирський воєвода, люблінський староста.

Збігнев Горайський з Горая, маршалок сеймика елекції депутата Люблінського воєводства, рука власна.

Пйотр Данилович, коронний підстолій.

Ян Держек зі Скжинча, люблінський земський суддя.

Даніель Венгліньський, люблінський підсудок.

Станіслав Віотеський з Модлібожич, белзький стольник, *рукою власною*.

Кшиштоф Матчинський, люблінський земський коморник.

Якуб Понятовський, люблінський підстароста, *рукою власною*.

Єжи Слупецький з Конар, пільзненський староста, депутат Люблінського воєводства, *рукою власною*.

Марек Звяртовський, *рукою власною*.

Миколай Любенецький.

Северин Ожаровський, *рукою власною*.

Миколай Щекоцький зі Щекочина Одровонж, *рукою власною*.

Щенни Іздебський, люблінський граничний коморник.

Ян Їжицький, люблінський поборця, *рукою власною*.

REFERENCES

Bednaruk, W. (2008). *Trybunał Koronny. Szlachecki sąd najwyższy w latach 1578–1794*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL. [in Polish].

Chłapowski, K., Ciara, S., Kądziała, Ł., Nowakowski, T., Opaliński, E., Rutkowska, G. & Zielińska, T. (1992). *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka. [in Polish].

Gmiterek, H. & Szczygieł, R. (1992). *Urządnicy województwa belskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka. [in Polish].

Gmiterek, H. (1999–2000). Słupecki Jerzy Stanisław h. Rawa. *Polski Słownik Biograficzny*, (39), 107–109. [in Polish].

Gmiterek, H. (2003). Komisja graniczna z 1623 r. Przyczynę do dziejów sporów granicznych polsko-litewskich w XVII wieku. *Rocznik Białskopodlaski*, 11, 25–32. [in Polish].

Gmiterek, H. (2005). Prykordonna komisiia 1623 r.: epizod z istorii pol's'ko-lytovs'kykh prykordonnykh superechok u XVII stolitti. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriiia istorychna*, 39–40, 547–572. [in Ukrainian].

Gmiterek, H. (Comp.). (2016). *Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572–1632*. (Fontes Lublinenses, vol. VII). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. [in Polish].

Gmiterek, H. (Comp.). (2017). *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis* (Vol. 1: 1578–1620). Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. [in Polish].

Kłaczewski, W. & Urban, W. (1991). *Urządnicy województwa lubelskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka. [in Polish].

Kupisz, D. (2000). *Zbigniew Gorajski (1596–1655). Studium z dziejów szlachty protestanckiej w Małopolsce w pierwszej połowie XVII w.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper. [in Polish].

Kupisz, D. (Comp.). (2017). *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis* (Vol. 2: 1621–1660). Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. [in Polish].

Lulewicz, H. & Rachuba, A. (1994). *Urządnicy centralne i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka. [in Polish].

Łosowski, J. (2004). *Kancelaria grodzka chełmska od XV do XVIII wieku. Studium o urzędzie, dokumentacji, jej formach i roli w życiu społeczeństwa staropolskiego*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. [in Polish].

Romaniuk, T. (1975). Działalność polityczno-reformacyjna szlachty różnowierczej na sejmiku lubelskim w latach 1575–1648. *Rocznik Lubelski*, 18, 33–51. [in Polish].

Smutok, I. (2008). *Vstup do henealohii shliakhty Sambirs'koho povitu XVI – pochatku XVII st. (Shliakhets'ki prizvys'ka)*. L'viv. [in Ukrainian].

Sochacka, A. (1983/1984). Drobną szlachta w województwie lubelskim w średnio-wieczu. *Rocznik Lubelski*, 25–26, 7–30. [in Polish].

Ujma, M. (2003). *Sejmik lubelski 1572–1696*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper. [in Polish].

Vinnychenko, O. (2001). Z istorii diial'nosti deputats'kykh sejmykiv Rus'koho voievodstva v pershij chverti XVII st. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriiia istorychna*, 35–36, 511–520. [in Ukrainian].

Vinnychenko, O. (2009). Deputaty Koronnogo trybunału 1632–1647 rr. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriiia istorychna*, 44, 279–329. [in Ukrainian].

Vinnychenko, O. (2010). Shliakhets'ki sejmyky i shliakhtychi, kotri ne byly shliakhtoiu (Notatky na poliakh «Libri chamorum» Valeriana Trepky). *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 260, pt. 1, 164–189. [in Ukrainian].

Vinnychenko, O. (2012). Dovedennia shliakhetstva na sejmykakh Rus'koho voievodstva u Vyshni (XVII – seredyna XVIII st.): pravova rehlamentatsiia i povsiakdenna praktyka. *Povsiakdennia rann'omodernoi Ukrainy* (Vol. 1, pp. 13–40). Kyiv. [in Ukrainian].

Vinnychenko, O. (2015). Zhyttievi stratehii ta ryzyky shliakhtycha Rechi Pospolytoi v XVI–XVIII st. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 268, 238–264. [in Ukrainian].

Vinnychenko, O. (2016). Dovedennia shliakhetstva na sejmykakh Rus'koho voievodstva v XVII – pershij polovyni XVIII st.: henealohichni aspekty. *Henealohiia* (vol. 2, pp. 103–129). Kyiv: Vydavnychyj dim «Antykvary». [in Ukrainian].

Wielądek, W. W. (1794). *Heraldyka, czyli opisanie familii y krwi związku szlachty polskiej y W. X. Litt. z ich herbami* (Vol. 2). Warszawa. [in Polish].

Winnyczenko, O. (2014). Rodzice, krewni i powinowaci a pamięć rodowa szlachty województwa ruskiego w XVII w. (w świetle akt sejmikowych deductionis nobilitatis). *Krakowskie Pismo Kresowe*, 6, 27–51. [in Polish].

Yakovenko, N. (2008). *Ukrains'ka shliakhta z kintsia XIV – do seredyny XVII st. Volyn' i Tsentral'na Ukraina* (2nd ed.). Kyiv: Krytyka. [in Ukrainian].

Oleksiy Vinnychenko

Candidate of Historical Sciences,

Docent of the Chair of the Ancient History of Ukraine

and the Archival Studies, Faculty of History,

the Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine, o.vinnychenko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6330-6918>

THE PROCESS OF PROVING NOBLE STATUS IN LUBLIN VOIVODESHIP SEJMIK IN THE FIRST DECADES OF THE 17th CENT

This article analyzes some trends in local practices of proving nobility, referring to five cases of confirmation of nobility at the Lublin voivodeship sejmik (dietine) in the first third of the 17th century, which have been preserved in the archives. Their peculiarity can be explained by the fact that Lublin was the venue for a session of the Crown Tribunal of Lesser Poland, where the final decisions upon the appeals have been reached, and local noblemen were acquainted with this legal procedure. “Deductio nobilitatis” was an occasional process at the Lublin sejmik local since noblemen did not hurry to blame each other, understanding the futility of baseless or false accusations. At the same time, the participants of the sejmik showed exceptionally loyal attitude to those who wished to prove their noble origin and they were willing to spend their time on a lengthy procedure and even ignored the absence of some witnesses or other deviations from the traditional practice, realizing that every nobleman could be challenged in that way. The mentioned above Lublin legal acts have some peculiarity, which can be noticed in a variety of forms and descriptions of legal procedures. Such fluctuations led to a lack of detailed regulation of this procedure at the sejmik, so Lublin noblemen decided at its discretion, how to prove the noble origin and what evidence is sufficient for that. Also, the spatial proximity of the Tribunal provided an exceptional opportunity during the judicial proceedings easily to confirm any nuances of «deductio nobilitatis» that had previously taken place at the sejmik in Lublin.

Keywords: sejmik (dietine), Crown Tribunal, nobility, “deductio nobilitatis”, ancestry, relatives, witnesses, court, Lublin voivodeship, XVII cent.